

భా. 9

కొర-24

ఐతిహాసిక కుసుమములు

ప్రథమకుసుమము.

భారతదానయము.

ప్రథమముద్రణము 2000 కాపీలు

తాడిపత్రి దేశబంధుముద్రణాలయము వారిచే

ముద్రింపబడి

లక్ష్మీస్టోర్సువారిచే ప్రకటింపబడినది.

సర్వస్వామ్యసంకలితము

శ్రీ

1926.

గ్రంథాలయము

4-0

తెలప్రోలు.

పీఠిక

అన్నలారా!

ప్రస్తుతవిద్యావిధానము ననుసరించి మనకునేర్పబడుచ
రిత్రములు కొంతవఱకు సత్వదూరిములగుటయేకాక మనసు
సస్సులలో దాస్యభావమునుగల్గించి దానినిబలకొనచేయుచు
న్నవి. ఈలోపమును దొలగించి దేశభక్తిని బ్రోత్సహింపగలచ
రిత్రములక్షుప్తముగ గరపత్రములరూపముగ నప్పటప్పటికి బ్ర
చురించుదలంపు చిరకాలమునుండియుండినది. ఈశ్వరానుగ్రహ
మునను సంద్యాలవకీలు, మ॥రా॥శ్రీ॥ పాణ్యంరామచంద్రయ్య
బి. ఎ. గారి ద్రవ్యరూపక సానుభూతికారణముగ నిప్పటికి
ఐతిహాసిక కుసుమములనుపేర గరపత్రముల నాంధ్రదేశమునకి
చ్చి యాశయము పూర్తిజేసికొన నారంభింపగలిగితిమి.

భారతదాస్యమనునిది యందలిప్రధమకుసుమము. చరి
త్రకాలముగాఁటినుండి, యేయేకాలము లందెవ్వరెవ్వరిచే నీ
భారతదేశమెట్లాకర్మింపబడినదో, యెట్టిప్రతిదాస్యస్థితికలిగిన
దో సంగ్రహముగ విశేషవివరములును జుక్కలులేకుండ వ్రాయు
యత్నించితిమి. తప్పచేయగలశక్తి మాకులేకపోలేదు. ప్రధ
మప్రయత్నమైనందున నిదియనేక విధములైనకొంతలకులో
నైయుండవచ్చును. దేశసేవయేకాని పండితులనునుపించుకొను
వాంఛతో నిందుకు గడంగుటలేదు. మాలోపములకెల్ల మమ్ము
చక్కగ నడుపువాచందఱకు గృతజ్ఞులము. మాయత్తిములప
లింపజేయ నెల్లరను వినయపూర్వకముగ బ్రార్థించుచున్నము.

16

217/

1
టం

2-24

శ్రీ గౌరవం

వం దే మా త రం

0

ఈచరాచరప్రపంచమంతయు కలిసి 197,000000 చదరపుమైళ్లు. దీనిలోదాదాపు మూడుపాళ్లు నీళ్లు, ఒకపాలుభూమి. ఈనీళ్లు భూమిచుట్టు ఆవరించికొనియున్నవి. భూమిలోఅత్యున్నతశిఖరము $5\frac{1}{2}$ మైళ్లుఎత్తు. సముద్రములోఇదివరకు కనిపెట్టబడిన లోతుకూడదాదాపు $5\frac{1}{2}$ మైళ్లు. ఈయొకపాలుభూమిలో, జలచరాదులుతప్ప, మిగతసమస్తజీవరాసులును, వృక్షములు, పర్వతములు, నదులుఅన్నియు ఇమిడియున్నవి. ఈ భూమి ఆరు గొప్పఖండములుగ విభజింపబడినది; ఆసియ, ఐరోపా, ఆఫ్రికా, ఉత్తరఅమెరికా, దక్షిణఅమెరికా, ఓషియేనియ. వీటిలో ఆసియాఖండము చాలాగొప్పది. దీనివిస్తీర్ణము 16,000000 చదరపు మైళ్లు. ఐరోపాఖండము చాలాచిన్నది. దీనివిస్తీర్ణము 4,000000 చదరపుమైళ్లు. ఆఫ్రికాఖండము ఐరోపాఖండమునకన్న మూడంతలుపెద్దది. భూమిచుట్టును ఆవరించియుండు నీళ్లునుకూడ అయిదువిభాగములు చేయబడినవి: పెసిఫిక్ మహాసముద్రము, హిందూమహాసముద్రము, అట్లాంటిక్ మహాసముద్రము, ఆర్టిక్, అంటార్టిక్ మహాసముద్రములు. వీటిలో పెసిఫిక్ మహాసముద్రము చాలాగొప్పది. భూగోళములో మూడింట ఒకభాగమును ఆక్రమించుకొని ఆసియాఖండ

ముచకు తూర్పుభాగముననున్నది. దీనిలో అనేక ద్వీపరాజములు
న్నవి. వాటిలో జపాను దీవులుచాలా ముఖ్యమైనవి. అంట్లాం
టిక్ మహాసముద్రము ఆసిఫిక్ మహాసముద్రములో అర్ధమున్న
ది. ఇయ్యది పాశ్చాత్య దేశములగు ఐరోపా, అమెరికాఖండము
లు, ఆఫ్రికాఖండములనడుమ యుండుటబట్టి విశేషముగ జన
సంచారమునకు ఆకరమైనది. యూరపు ఖండమునకు పశ్చిమ
ముననుండు బ్రిటీషు దీవులు ఇందులోనివియే. హిందూమహా
సముద్రము మనమాతృభూమియగు ఇండియా దేశమునకు ద
క్షిణముననున్నది. ఆర్టిక్ అంటార్టిక్ మహాసముద్రములలో,
చాలాభాగము మంచుగడ్డలతోకూడియున్నది.

ఆసియాఖండము: ఇది ఇతర ఖండములకన్న గొప్పది
భూమిలో మూడింట ఒక భాగమును ఆక్రమించుకొన్నది. దీ
నిలో ప్రపంచోన్నత శిఖరమగు హిమాలయ పర్వతములున్న
వి. ఈ హిమాలయ పర్వతములకు దక్షిణముననుండు విశాల
మగు ప్రదేశమే మనమిపుడు నివసించుచుండు భారతదేశ
ము. సమస్తలోహములకు, వజ్రనైడూర్యాది మణులుకు నిలయ
ము. ప్రపంచమున చాలాప్రఖ్యాతిగాంచిన వజ్రములు భారత
భూమిలో దొరికినవే. వజ్ర, జొన్నలు, గోధుమలు, టి, కాఫీ,
అనేకములగు ఫలపుష్పాదులు ఇచట విశేషముగ పండును. ప్ర
త్తి, నీలిమందు, చెరుకు, మొదలగు సాంకేతిక వస్తువు
లుచాలా విశేషము. వివిధమృగములు, పక్షులు సుమారు 80
కోట్లు ప్రజలుకలిగి చాలా ప్రాముఖ్యత నరఫియున్నది. ఇది మ

నిషియొక్క ఆదినీవాసము, అనేక సామ్రాజ్యములకు బుర్రాది, సమస్త నుతములకు జన్మస్థానము.

ఐరోపాఖండము: ఇతర ఖండములకన్న ఇది చాలా చిన్నది. మనభారతదేశమునకు మూడంతలున్నది. ప్రపంచములో ప్రఖ్యాతిగాంచినందుకు పాశ్చాత్యజాతులకు పుట్టినిల్లు. ప్రస్తుతనాగరతకు పట్టుగొమ్మ. లోహములలో, ఇనుము, సీసము, తామ్రము, రాక్షసిబొగ్గుముఖ్యవైనవి. యూరపుదక్షిణభాగమునందు, గోధుమ, వట్ల, మొక్కజొన్నలు, పండును. కాసి ఐరోపాఖండవాసులు ముఖ్యముగ తమ ఆహారపదార్థములకు ఇతరదేశములమీద ఆధారపడియున్నారు. యూరపుఖండము వైశాల్యమున చాలచిన్నది గనుండినను, జనసంఖ్య ఎక్కువ. ఒక చదరపుమైలునకు సుమారు 188 మంది నివసించుచున్నారు. ఆసియాఖండమున ఒక చదరపుమైలునకు 40 మంది మాత్రమే నివసించుచున్నారు. యూరపుఖండవాసులు పరిశ్రమలయందును వ్యాపారమునందును చాలా పేర్వడసినారు. ఐరోపాఖండవాసులు తమచాక చక్రముచే ప్రపంచములో శక్తిభాగమును తమవశమునందుంచుకొన్నారు.

అట్లాంటిక్ మహాసముద్రమున బ్రిటీషుదీవులుగలవు. దీనికి గ్రేటు బ్రిటన్ (Great Britain) అని పేరు. ఇది యేమన ప్రభువులగు ఆంగ్లేయుల మాతృభూమి. దీనికి లండనుపట్టణము ప్రధాననగరము. ఈదీవులు మనదేశమునకు సుమారు 6000 మైళ్ల దూరముననున్నవి. వీరు సూర్యుడస్తమింపని సామ్రాజ్యమునక

భిషిక్తులు. ఈ దీవులలో ఇనుము రాక్షసిబాగ్గు విస్తారముగ దొరకును. దీనినాధారము చేసికొని వీరు అనేక పరిశ్రములను నెలకొల్పి, మన ఇండియా దేశముతో గొప్ప వ్యాపారమును కొనసాగించుచున్నారు. కొద్దిగా గోధుములు మాత్రము పండును.

ఆఫ్రికా ఖండము: ఇది యూరపు ఖండమునకు మూడంతలు పెద్దది. ఈజిప్టు దేశమున ప్రవహించు నైల్ నది చాల పెద్దది. చాల ఉష్ణ ప్రదేశము. బంగారు, వజ్రములు, విశేషముగ దొరకును. గోధుమలు, వడ్లు, స్రత్తి, మొదలగునవి పండును. ప్రజలు నల్లజాతివారు. ముఖ్యముగ మహమ్మదీయులు, నీగ్రోలు, ఆఫ్రికా ఖండవాసులు. కాని ఖండమంతయు, పాశ్చాత్యజాతుల స్వాధీనములోనున్నది. దక్షిణాఫ్రికాలోనుండు శ్వేతజాతులు, మన దేశమునుండి వలసపోయినవారికి సమానహక్కులు నివ్వక పలువిధములకష్ట పెట్టుచున్నారు.

అమెరికా: ఇది వైశాల్యమున గొప్పది. బంగారు, వెండి, దొరకుటయేగాక; ఇనుము, రాక్షసిబాగ్గు, ట్రోలియం కూడ విస్తారముగా దొరకును. గోధుమలు, వడ్లు, చెరుకు, స్రత్తి, మొదలగు సస్యములు కూడ విశేషముగ పండును. ఉత్తర అమెరికాలో ఎక్కువమంది పాశ్చాత్యులే. దక్షిణ అమెరికాలో కొంతభాగమున మాత్రము నీగ్రోలు, ఇతరజాతులు నివసించుచున్నారు. పరిశ్రమలయందును, వ్యాపారమునందును, ఐరోపా ఖండవాసులతో తులనాగుచున్నారు. ఐరోపా ఖండవాసులకన్న, వీరికి ప్రకృతి ఎక్కువ సౌకర్యములను కలుగజేసినది.

ల మెరికా దేశములో చాలగొప్పధనవంతులున్నారు.

౨

పాశ్చాత్యదేశీయులు, భౌతికవిద్యలయందు సర్వముఖముల మిన్నగనున్నారు. వీరిదేశములు కేవలము సారవంతములుగాకున్నను, వీరుధనమును విశేషముగ సేకరించినారు. పీఠికీ ధనార్జనయందున్న ఆపేక్ష, ఆధ్యాత్మికచింతయందులేదు. వీరు ఐహికసుఖములను తుష్టముట్టిననుభవించుటయందే తమశక్తి సామర్థ్యములను పూర్ణముగ వినియోగించుచున్నారు, వీరు క్రైస్తవమతావలంబులు, కాని ఆమతముఖ్యసూత్రములను పాటించకపోవుటయందే, పేరువడిసిరి.

సామాన్యముగ వీరందరు సంపూర్ణస్వాతంత్ర్య మనుభవించుచున్నారనియే చెప్పవచ్చును. వీరిదేశములలో, గ్రేటుబ్రిటను (బ్రిటీషుదీవులు) ఫ్రాన్సు, జర్మని, అమెరికా, దక్షిణ ఆఫ్రికా, ఎచ్చటజూచినను ప్రజాస్వామ్య ప్రభుత్వములే (Democracies) ప్రబలియున్నవి. కొన్నిటిలో రాజువున్నను, అతనికి అధికారమునున్న. మనప్రభువులుగనుండు, ఆంగ్లేయులను రాజేపరిపాలించుచున్నాడు. కాని ఇతడు స్వతంత్రించి ఏకార్యమును చేయలేడు. ఇతడు బ్రిటీషు రాజ్యాంగ ప్రధానమంత్రి చెప్పినరీతినడుచుకొనవలెను. ఇతడు కేవలము లాంఛనమాత్రుడే. నిజముగ ఇంగ్లండును పరిపాలించునది ప్రజాసభ. మనమిపుడు మనశాసనసభలకు ప్రతినిధుల నెన్నుకొనురీతి, ఈ సభలకు ఆ దేశపు ప్రజలు తమ తరపున ప్రతినిధుల నెన్నుకొని బంపుదురు. ఈ ప్రజాప్రతినిధులం

దరుచేరి తమలోనొక నాయకుని నియమింతురు. ఈనా
యకుని, రాజు ప్రధానమంత్రిగ నంగీకరించి, మిగతా
ప్రతివర్గము నేర్పరచుకొనుమని చెప్పను. (ఈప్రతినిధు
లు ప్రతిఅయిదు సునత్సరములకొకతూరి ఎన్నుకొనబడు
దురు.) ప్రధానమంత్రి చేయు కార్యములన్నిటికిని రాజుతల
యూచుచుండును. మంత్రిపౌర బాటుచేసినను, ప్రజాహితము
నకు వ్యతిరేకముగ ప్రవర్తించినను ప్రజాప్రతినిధులు అతని
నిత్యోసిపుచ్చుదురు. కావుననే నిజమగు అధికారమంతయు ప్ర
జాప్రతినిధులలో నున్నదనియు, రాజువీరిచేతిలో కీలుబొమ్మ
యని యెఱిపితిమి. ప్రజాప్రతినిధిసభతోపాటు, ప్రభువులసభ యొ
కటున్నది. ఇందులోనుండు సభ్యులందఱు ధనవంతులు. ప్రజా
ప్రతినిధులసభలో ఆమోదింపబడిన ప్రతియంశమును, వీరుకూ
డ ఆమోదింపవలెను. వీరు ౧,౨ తూర్పు ఆమోదించక కొంత
కాలముగడుపవచ్చును. కాని ప్రజాసభలో పలుమార్లు అంగీక
రింపబడిన యేచట్టమునుగాని వీరికిఘాత్తిగ త్రోసిపుచ్చుటకు అ
ధికారములేదు. ప్రజాసభ ఉద్రేకసమయమున జేసిన చట్టముల
లో తొందరపాటువలనగలిగిన పౌర బాట్లుండిన సవరించుకొను
టకీప్రభుసభ అవకాశముకలుగ జేయును.

ఇక ఫ్రాంసు, జర్మని, అమెరికా, మొదలగు దేశముల
లో రాజులేనేలేదు. వీటిని రిపబ్లిక్సు (ప్రజాప్రభుత్వములు) అనిపి
లుతురు. ఈ దేశములలో, ప్రజలే తమప్రతినిధులద్వారా, పరి
పాలనగావించుకొందురు. బ్రిటిషుదీవులలోవలెనే, ప్రజలేతమ

ప్రతినిధుల నెన్నుకొందరు. పీఠ తమలోనుండి ఒకనాయకుని ని
యమింతురు. ఇతడేప్రధానమౌతి. ప్రధానమౌతితనకనుకూ
లుగుగనుండువారిలోనుండి మౌత్రివర్గ మేర్పరుచును. ఈమౌత్రి
వర్గమువారు ప్రజాప్రతినిధులలోఎక్కువమందివిశ్వాసమును ని
ల్పుకొన్నంతవరకు అవిచ్ఛిన్నముగా పరిపాలనగావింతురు. ఏ
నాడుయెక్కువమంది వీరికార్యములను తోసిపుచ్చుదురో, ఆ
నాడు ప్రధానమౌత్రి రాజీనామయిచ్చును. ఈ రాజీనామాతో
ఆమౌత్రివర్గముమారిపోవును. మరలకొత్తమౌత్రి, మంత్రివర్గ
ముయేర్పడును. ఈప్రజాసభలకు క్లుప్తముగ వారుపర్పాటుచే
సుకొన్నచట్టప్రకారము కాలపరిమితి కలదు. సామాన్యముగ
ఈకాలపరిమితి కిమొదలుకొని 7 సంవత్సరములవరకు అనిజె
ప్పవచ్చును. యిదేవీతిగ జర్మని, హాలెండు, స్విట్జర్లెండు, అమె
రికామొదలగు దేశములలో, ప్రభుత్వములుజరుగుచున్నవి.
ఎక్కువభేదములు అగుపడవు.

పైయంశములనుబట్టి ఐరోపియునులు, పరిపూర్ణమగు
స్వాతంత్ర్యమును అనుభవించుచున్నారనుట విదితము. దీనిం
బట్టియే, పాశ్చాత్యులు సర్వతోముఖముగ యభివృద్ధినొందుట
కవకాశ మేర్పడినది. పాశ్చాత్యదేశీయులలో సామాన్యముగ
విద్యరానివారరుదు. 100కి 91మంది విద్యనేర్చినవారుకల
రు. ఈవిద్య, మనవారు వేలకువేలుఖర్చుపెట్టి గుమాస్తాగిరిజే
యుటకై నేర్చుకొనువిద్యకాదు. మానవుని స్వతంత్రజీవనము
నకు ఆధారభూతమగువిద్య. పారిశ్రామిక విద్యలన్నియు నే

ర్పబడును. రాజకీయవాఙ్మయ విజ్ఞానమొసగి మనోనైలత్తు
 ణ్యమును గలిగింతురు. పత్రికాప్రచారము చాలామొండు.
 మరియును ప్రభుత్వమువారు, తమదేశములలోనుండు ప
 రిశ్రమిలను, కళలను కడుశ్రద్ధతో బోషింతురు. వలయునపు
 డు ఉచితముగాద్రవ్యసహాయముజేతురు. ఇతర దేశములనుండి
 వచ్చుపదార్థములపై ఎక్కువ సుంకము విధింతురు. తమపదా
 ర్థములను చౌకగాఇతరదేశముల యందమ్ముటకు వలయుసౌక
 ర్యములేర్పరతురు. ఈరీతిగ, తమతమదేశములలో చైతన్యము
 నుఅవిచ్ఛిన్నముగ బోషింతురు ఇదంతయు స్వాతంత్ర్యమునుభ
 వించుటనలన కలిగినఫలము. కావుననే పాశ్చాత్యదేశీయులుభౌ
 తికసుఖప్రపంచమున విచ్చలవిడివిహరించుచున్నారు. పరాధీనత
 ను వారు పూర్తిగబారదోలి “సర్వమాత్మవశం సుఖం” అ
 ను నార్యోక్తి తమజీవితములపట్ల సార్థకపరచిరి. కారణాంతర
 ములచే, ప్రాచ్యజాతులు వీరియధీనమగుటచేతను, వారిధన
 ముసర్వమువీరిదేశముచేరి, యింకనుజేరుచుండుటచేతను, పరా
 ధీనతాపిశాచము ప్రాచ్యులవిషవజాలకుండుటచేతను, వీరగ్రస్థా
 నమలంకరించి, యంతనైతికులుకాకపోయినను, పూజ్యులై వి
 చ్చలవిడిగ విహరించుచున్నారు. ప్రాచ్యవిజ్ఞానము, సంపద, క
 లాకాశలములు, అన్నియునే మదీర్ఘనిద్రావస్థబొందినవి.

ప్రాచ్యభూములలో, ఆసియాఖండ మున్నతస్థానమలం
 కరించుచున్నది. వైశాల్యమునందేమి, వస్తుసంపదయందేమి, జ

స బాహుశ్చముకుందేమి, ఇతరఖండములకన్న నెన్నియోమ
ముగులు గొప్పదిగానున్నది. ఇంతేకాదు. మనుష్యునికి ఆదిమ
నివాసమై సామ్రాజ్యములకు జన్మస్థానమై, సమస్తమతము
లకు జీవనాధారమై, ఆధ్యాత్మికవిద్యకుపట్టుగొమ్మై వెలయు
చున్నది. వెయేల; ఇతరఖండవాసులు, పశుప్రాయులై, మృ
గాదులనుభక్షించుచు, మిక్కిలియజ్ఞానదశలో నున్నపుడు, ఆ
సియాఖండవాసులు, ముఖ్యముగ భారతీయులు, సమస్తవిజ్ఞాన
ముతోకూడి, వస్తుసంపదలతో తులనాగుచుండిరి. భారతసా
మ్రాజ్యరవి తనకిరణములచే, వీరియజ్ఞానాంధర కారమును పా
రద్రోలి, జ్ఞానమును ప్రసాదించినాడు.

ప్రాచ్యదేశీయులు, (భారతీయులుముఖ్యముగ) సహ
జముగ ఆధ్యాత్మికదృష్టిగలవారు. మిక్కిలినిరాడంబర జీవితములు.
క్షణికములగు భౌతికసుఖములయందు హేయబుద్ధిగలవారు.
ఆముష్మికసుఖములను చూరగొనుటకై తమసర్వశక్తులను పని
యొగించువారు. సామ్రాజ్యాభిషిక్తులమృకూడ, ధర్మమందు
దీక్షగలవారు. రాజ్యోపభోగములు సరింపనున్నను నీతికి ఆచ
గింబంబైనను తొలగువారుకారు. ధర్మరక్షణకై తమప్రాణ
ములనుత్యజించుటకై నను జంకరు:

మ॥ నిరయంబైననిబద్ధమైన ధర్మనిర్మూలనంబైనదు

ర్మరణంబైన గుర్రాంతమైన నిజముఁ రానిమ్ముకానిమ్ము
పో, హరుజేసన్, హరియైననీరజభవుండభ్యాగతుండైననే,ది
రుగఁ నేరదునాదుజహ్వావినుమా ఫీవర్యవేయేటికి॥ భాగ॥

కావుననే, పాశ్చాత్యదేశీయులు, తమవిజ్ఞానబలమంతయు, ఆత్మరక్షణకై ఆవంతయువినియోగపడదని గ్రహించి, తమదృష్టినిప్రాచ్యవిజ్ఞానమువైపుకు మరల్చిరి. ఎన్నిఅడ్డుదగిలినను ప్రాచ్యనాగరకత, తనవ్యక్తిత్వమును ఈనాటికికూడ నిల్పుకొన్నది.

కానిప్రాచ్యదేశీయులు అందులోముఖ్యముగ భారతీయులు, అనేకవిపత్పరంపరలకులోనైనారు. పరాధీనతవారిని పీడించుచుండు గొప్పశిశాచము. దీనివలననే, నేడుభారతీయులలో చైతన్యమునశించినది. వృత్తులు అడుగంటినవి. అజ్ఞానము పెచ్చుపెరిగినది. దాడిద్రవ్యముసింపి నిబిడికృతమైనది. కావుననేబట్టకు, కూటికికూడ మనము దాసులమైనాము. ఇతరదేశముల పరిహాసమునకు పాత్రులగుచున్నాము.

ప్రాచ్యదేశములలో పరాధీనతాకళంకమునుపోగొట్టికొనియుండునవి జపాను, చైనాదేశములు. జపానుదేశమును స్వదేశీయుడగు రాజుపరిపాలించుచున్నాడు. ఇతడుప్రజాభిప్రాయమునకులోబడి వారియిష్టానుసారము రాజ్యమును పరిపాలించును. జపానీయులు తమవేషభాష ఆచారములందు పూర్తిగపాశ్చాత్యులను అనుసరించుచున్నారు వీరుబౌద్ధమతావలంబులు. కాని, వీరియందుకూడ మతమునందు ఆసక్తితక్కువ. భౌతికవిద్యలయందు పాశ్చాత్యదేశీయులకేమాత్రము వెనుదీయరు. వీరిలోకూడవిద్యనేర్చిన వారినంఖ్య 100కి 81, పరిశ్రమలనెక్కువుగ నెలకొల్పిఇతరదేశములతో గొప్పవ్యాపార

ముకొనసాగించుచున్నారు. ముఖ్యముగమనభారతదేశముతో
గొప్పవ్యాపారము జరుపుచున్నారు. ఆసియాఖండమున పాశ్చా-
త్యనాగరకతను, తు, చ, తప్పక అనుకరించినది యీదేశ
మొకటియె.

చైనాదేశమునరాజులేదు. ఇటీవలవీరు రిపబ్లికును స్థా-
పించిరి. కానిపరిపాలన ఇంకను సక్రమపద్ధతులమీద ఏర్పడిన
ట్టులేదు. వ్యాపారమనెడి సమ్మోహనాస్త్రముతో, పాశ్చాత్యు-
లు, ఈదేశవాసులను, బంధించియున్నారు కావుననే, ఈదేశముం-
దు జపానుదేశమునందువలె యభివృద్ధియగుపడదు. పరిశ్రమల-
యందేమి, విద్యయందేమి, ఇతరఅభివృద్ధులయందేమి, చీనాదేశ-
ము మనహిందూదేశమునకన్న నెక్కుడు ఉచ్ఛస్థితిలోలేదు.
కాని చైనాదేశమువారు స్వతంత్రులుగాన, ఇతరదేశముల-
తోపాటు యభివృద్ధిబొందుటకు యవకాశములు కలిగి-
యున్నారు.

౪

ఆసియాఖండపు దక్షిణభాగమున త్రిపురాకారముగ
నుండునది భారతదేశము. ఇదియేమనమనివసించుచున్న ప-
విత్రభూమి. దీనినేయుప్పటిభాషలో ఇండియా దేశమందురు.
దీనికిఉత్తరమున అత్యున్నతములగు హిమవత్ పర్వతము-
లును, పూర్వ, దక్షిణ, పశ్చిమభాగములందు సముద్రము-
లున్నవి. దీనివైశాల్యము 150,00000 చదరపుమైళ్లు. జన-
సంఖ్యదాదాపు పదికోట్లు. సింధు, గంగా, బ్రహ్మపుత్ర, నర్మద,

కృష్ణ, గోదావరి, కావేరి, మొదలగుపవిత్రనదులు, ఈ సూమిని సారవంతముగ చేయుచున్నవి. బంగాలు, వజ్రములు, ఇనుము, రాక్షసిబొగ్గు, మొదలగునస్తువులు విశేషముగ దొరకును. వజ్ర, గోధుమలు, రాగులు, జొన్నలు, చెరుకు; ధాన్యములు ప్రత్తి నీలిమందు, పొగాకు, టి. కాఫీ, పనస, నారింజ, నింబ, అరటి మామిడి, మొదలగుఫలములు విశేషము. వేయేల; మానవసౌఖ్యమునకు వలయునస్తుసమదాయమంతయు, ఇచటనమ్మద్దిగ దొరకును. కావుననే కపిద్రచంద్రుడుగు బకించంద్రమహాకవి “సుజలాం, సుఖలాం, సస్యశామలాం, మాతరం, వందే” యని, జోహానుచేసినాడు.

హిందూ దేశము చాలాగొప్పదిగానున్నను, హిందూ దేశీయులు ఐక్యతగలవారనుట కెట్టిసందేహమునులేదు. మన విరోధులు, కొందరు హిందువులలో ఐకమత్యముకుదురుటదుర్లభమని చెప్పినంతనే; “అదిగోవులి అంటే, తోకతొండ్లైబాల్లా” న్నచామెతగా మనవారుదానినినమ్మి, హనుమంతుడు సీతాన్వేషణార్థమయి లంకకుపోదలచి, సముద్రమునుదాటుటకు శక్తికలిగియుండియుకూడ, తనకావిషయము తెల్పుచరకు మోహములోబడి పరితపించినరీతిగ; మనమునిజముగ ఐకమత్యముకలిగి అనేకగొప్పసామ్రాజ్యములు స్థాపించి, సర్వతోముఖముగ యభివృద్ధిపొందియుండి, ఈనాడుఇతరులమాటలనమ్మి శక్తిహీనులము; ఐకమత్యములేనివారమనితలచియుండుటకన్న వెళ్ళియేమికలదు? ఆసేతుహిమాచలము ప్రతిభారతీయుడును, ఒకేదే

వధాపగలవారై, ఒకేవిధమైన మతమునకులోబడి, ఒకేవిధమైన ఆచారవ్యవహారములుకలవారై, తోడిభారతీయులసమాజించు రామకృష్ణాద్యనతారములనే, తాముబూజించుచు, తోడిభారతీయులకన్న తామువేరనిజెప్పుటకు సాహసించురా? వివిధవర్ణతమునకు దక్షిణముననుండు మనము కాశీ, ద్వారకా, జగన్నాథ క్షేత్రములకుపోయి, అచ్చటవేంచేసియుండు సర్వేశ్వరుని సందర్శించి, పునీతులముగావలెనని, ఎల్లుపరితపించుచుండు మో, అచటివారుకూడ, మనదక్షిణదేశముననుండు పుణ్యక్షేత్ర దర్శనకుతూహలులైయున్నారనుటకేమాత్రమైన సందేహముకలదా? అనుచినమున్నానముచేయునపుడు భారతీయవక్యతాచిహ్నముగు భారతదేశసర్వనదీ సంస్కరణ చేయుట చారముకదా? ఒకనంగరకత, ఒకభాష, ఒకమతము, ఒకవిధమైన ఆచారవ్యవహారములు, అందరికి సమానమైనపుణ్యస్థలములు, ఇన్నికలిగియుండియుకూడ, భారతీయులలో ఒకచుత్వము కుదురదనుట, కేవలపరిహాసాస్పదముగాదా? ఇదిమనబొనిసత్వమును అపేక్షించి తద్వారా తాములాభముబొందుటకై మనకొరులు నేర్చినవిద్యగాని పేరుకాదు. మనపూర్వులు ఒకమత్యము కలిగియుండుటబట్టియే హిందూదేశము ప్రపంచములో నున్నతస్థానమలంకరించియుండెను.

భారతదేశము, ౧౧వ శతబ్దమువరకును, హిందూరాజులవశము ననేయుండెను. భారతయుద్ధానంతరమునుండి ౧౧వ శతాబ్దమువరకు హిందూనామ్రాజ్యమును పరిపాలించినవారి

లో, చంద్రగుప్తమౌర్యుడు, అశోకుడు, గుప్తరాజులు, హున్సు
డు మొదలైనవారుముఖ్యులు. వీరు తమకాలములలోనచ్చిన
పరదేశీయులను బారద్రోలి హైందవస్వాతంత్ర్య పతాకమును
నిలుపబెట్టిరి. వీరికాలములో హిందూదేశము, నస్తునంపవలయు
తులదూగుచుండెను. వీరుఅనేకదేవాలయములు చెరువులుగ
ట్టించి ప్రజాప్రేమకు పాత్రులైరి. విద్యనుబోషించిరి. వ్యవసా
య వాణిజ్యములకువలయు సౌకర్యములేర్పరచిరి. న్యాయప
రిపాలనయందు హిందూరాజులను మించినవారులేరని వేరుగ
జెప్పనలెనా? ఈనాటికిగూడ మనము విక్రమాగ్నుని న్యాయ
పరిశీలనమును గురించినకథలను చదువుచునేయున్నాముగాదా?
హిందూరాజులు పాపభీతిగలవారై, న్యాయమూర్ఖము లై
రి. ప్రజాక్షేమమునకై పాటుబడిరి.

చంద్రగుప్తునికాలమున పరిపాలనావిధానము సక్రమ
మైనపద్ధతులమీద చానుక్యునిచే ఏర్పరుపబడెను. గుప్తసా
మ్రాజ్యములో వాణిజ్యము చాలనున్నతస్థితియందుండెననుట
కు మనదేశీయుల రోముసామ్రాజ్యమునకుబోయి అచటనీవ
స్తువులనమ్మి విశేషధనమును మనదేశమునకు గొనివచ్చుచుం
డి రనుటయే దృష్టాంతము.

ఏకచ్ఛత్రాధిపత్యముతో హిందూదేశము నేలినను,
హిందూరాజులు ప్రజాకంటకులుగనుండుటకు సాహసించలేదు.
వీరుసీలిమార్గ ప్రవర్తనులై, తామునేయుక్తాధికారమునకు, భ
గవంతునికి తాముతరనాదులనెడి భయముచే, ప్రజాపీడనము

నకు ఏనాటికినికూడ పూనినవానుకాను. రాజాక్షుప్తశరీరము. శరీరము ఏవిధముగనొచ్చినను ప్రాణమునకు నొప్పికలుగకమానదుకదా? కావున అచాదినుండి, వంశపరంపరగారచ్చిన యూనీతినివిడనాడి, స్వతఃజ్ఞించి, ధర్మశాస్త్రమునై ప్రవర్తించిన సరపతులు, హైందవఇతిహాసమున నగును. ఏదో మొకప్పుడు వేనునివంటి రాజులుఅవతరించినను, ధర్మస్వరూపమును చక్కగాకాపాడుచుండిన, ఆచారాటికాలపుప్రజలు, అటువంటిరాజులను పదమృతాలచేయుటకు వెనుపీయలేకరి. కావుననే, హైందవరాజులు నిరంకుశముగ ప్రవర్తించుటకు నీలులేకపోయినది. —

“నావిష్ణుః పృథివీపతి”యని ధర్మస్వరూపుడగు రాజునుమనవారు భావించినదినిజమే. కానిఇయ్యదిదుర్మార్గులగు రాజులుట్లీచెల్లినదికాదు. ఇటీవలివానలగు, చంద్రగుప్త, హర్ష పుంకేశీమొదలగు చక్రవర్తులచరిత్రలలోకూడ, వారినిరంకుశత్వమెచ్చుటను గానరాదు. కావున, కొందరుచెప్పినట్లుల మనమెప్పటికిని, నిరంకుశపరిపాలనకు లోబడినవారముకాని, ప్రజాప్రభుత్వమెట్టిదో ఎరుగనివారిముకాని కాము.

కాని ఈహైందవస్వాతంత్ర్యపతాకము చాలాకాలము నిలిచినదికాదు. ౧౧౯౩వ సంవత్సరమునస్థానేశ్వర యుద్ధమున, పృథ్వీరాజును, అతనిఅనుచరులును చంపబడుటచే, ప్రవిత్రమైన ఈఆర్యభూమి మహమ్మదీయులస్వాధీనమాయెను. స్థానేశ్వర యుద్ధమునగెలిచిన మహమ్మద్ గోరియునుతునుస్కులు, స్థానాధీశ్వరుడైనపృథ్వీరాజుచేత 7సార్లుయుద్ధములో పరాభ

వింపబడి, ప్రాణదాన మొందినవాడు. శరణాగతతాణ రక్షణను నెడియార్యధర్మ మడ్డారాకుండి యుండినచో, మహమ్మదీయప్రభుత్వస్థాపనకు కారణభూతుడైన యీమహమ్మద్ గోరియేనాడో పృథ్వీరాజుచే అనువులబోగొట్టుకొనియుండి యుండును. కాని ఈశ్వరేచ్ఛ వేరునిధయుగనుండబట్టి మే, పృథ్వీరాజు 7 నాల్గు తనచే ప్రాణదానమందినవానిచే, తానునిహతుడు కావలసి వచ్చెను.

కాని స్థానేశ్వర యుద్ధమునందైనను మహమ్మదుగోరి జయమునొందుటకు అతనిశక్తి సామర్థ్యము లంతకారణములు గావు. సామ్రాజ్యాధిపత్యపదవికై తమలోపృథ్వీరాజు జయచెందును సోరాడిరి. జయచంద్రుడు పరాభూతుడై, కినుకవహించి, తుదకు, సర్వలక్షణోపేతయగు హిందూమాతను మహమ్మదీయుల పాలు జేయసమకట్టి, మహమ్మదుగోరిని ఆహ్వానించి, అతనికి పృథ్వీరాజులోపములు తెలియపరచి, నిద్రావశ్యతైయుండి పృథ్వీరాజు సైనికులమీద, అర్ధరాత్రిలోవచ్చిపడి మహమ్మదుగోరి విజయుడగునట్లుచేసెను. తుదకు ఈమాతృద్రోహియని జయచంద్రునిగూడగోరి విడచెనా? దూరదృష్టికలవాడు కావుననే, ఈద్రోహినిగూడ మరుసటిసంవత్సరము యుద్ధములో నోడించెను. తుదకు జయచంద్రుడు పశ్చాత్తప్తుడై గంగలో బడి ప్రాణములువదలుకొనియె. అనాడు మొదలుకొని, ఈనాటివరకునూ, హైందవమాత పతితావస్థలోనున్నది.

స్థానేశ్వర యుద్ధమైనది మొదలుకొని ౧౭౬౧ వరకును

మహామ్మదీయుల పతాకము ఢిల్లీపరిసరప్రదేశముల అవిచ్ఛిన్నముగ విహరించుచుండెననియె జెప్పవచ్చును. “కానిమహామ్మదీయులు హిందూదేశముతయు నెప్పుడును జయింపలేదు. గొప్పరాజ్యములను హిందూరాజులేయెల్లప్పుడు నేలుచుండిరి.

* * * * *

మరాఠావారు హిందూదేశమునందంతటను దురుష్కరాజులు దమకు కప్పములుగట్టునట్లుగా జేయుచుండిరి. ప్రస్తుతము మసమూహ జేయగలిగినంత పరకుజూడగా నింగ్లీషువారి (19వ శతాబ్దము) శతాబ్దప్రారంభమున నడ్డపడియుండ నెడల మొగలరాజ్యము హిందువులస్వాధీనమైయుండును.” మొదటిమున్నూరుసంవత్సరములు పథాను మహామ్మదీయులు ఢిల్లీలో రాజ్యముచేసిరి. వీరికాలములో నిరంతరము యుద్ధముజరుగుచుండెననియేజెప్పవచ్చును. స్రజలకేమాత్రము సౌఖ్యములేదు. వీరిలోవకతిద్దరుతప్ప మిగతరాజులందరు హిందువులను ద్వేషించువారే. అయిననుహిందువులుమాత్రం తమమతమును వదలలేదు. వారికిగల పరమతసహిష్ణుతవలన, హిందూమహామ్మదీయ సఖ్యమేర్పడుటకవకాశముగలిగెను.

పథానువంశజులనోడించి మొగలాయిశాఖకుచేరినబాబరు ఢిల్లీలోప్రభుత్వమునుచేయప్రారంభించెను. ఈతనిమునుషే కీర్తకాముడగు అక్బరుచక్రవర్తి. వీరు౧౫౫౬ మొదలుకొని ౧౬౦౬వరకు అద్భుతేకరాజ్యపరిపాలనగావించిరి. ౧౬౦౬లో ఔరంగజేబు మృతినొందెను. అతనితరువాతివారు చాలాబలహీ

నులగుటచే త్వరలో మొగల్ సామ్రాజ్యము షీఁగించెను. మొగలాయిప్రభువులలో పేర్కొనబడినవారు అక్బర్, ఇతనితరువాతివారలగు జహంగీరుషాజిహానులు. అక్బర్, మొగల్ సామ్రాజ్యమును విస్తరింపజేయుటయేగాక, సుస్థిరమగు నేర్పాట్లు గావించెను. ఇతనికాలములోనే భూమియంతయు కొలవబడి, సక్రమ మైన ధతులమీద పన్నవసూలుజేయుట ఏర్పడినది.

మొగలాయిప్రభువులు హిందూమతద్వేషము మాని, హిందవులతో సఖ్యతను వృద్ధిచేసిరి. హిందువులకు గొప్పగొప్పయ ద్యోగము లొసగి, వారికి మహమ్మదీయుల కెట్టిభేషము ను జూపరైరి. వీరికాలమున హిందూదేశము సర్వవిధముల యభివృద్ధిబొందెను. ఒక భూమిపన్నుతప్ప మిగతపన్నులన్నియు త్రొసివేయబడెను. ఎచటజూచినను మంచిపంటలు పండుచుండును. ఆకాలమున పైసకు నేరుచొప్పున బియ్యమిచ్చుచుండిరట వాణిజ్యముకూడ యభివృద్ధిగాంచెను. “కాశ్మీరశాలుపలు, డాకామల్లులు, బందరుటద్దకపుచీట్లు, బనారస్ పట్టుబట్టలు మొదలైన సరకులు కోట్లకొలది ప్రతినంపత్సరము యూరపుదేశము నకుబోవుచు నాధనమంతయు హిందూదేశమునకు వచ్చుచుండెను” పరదేశమునకు ధనముబోకుండ నడ్డగింపబడెను. ఈవిధముగ ప్రజలు స్వాతంత్రహీనులయ్యు, మిక్కిలి సౌఖ్యములనుభవించిరి.

ఈమొగల్ సామ్రాజ్యము షీఁగించుటకు డొరంగజేబే కారకుడు. ఇతని అన్యమతద్వేషము, కపటము, తననేతానున

మృతేకబోధుట మొనలగుమృగములచే, ఇదివరకు మొగల
 సామ్రాజ్యమునకు పట్టగొమ్మలుగనుండిన హిందూరాజులు తి
 రుగబడునట్లుచేసుకొనెను. అందులోమహారాష్ట్రము ముఖండు
 లు. మహారాష్ట్రమును, ఒకటిగజేచేసి, వారిలోనుండిన
 శౌర్యవ్రతాపాగ్నిని రగుల్కొల్పజేసి స్వజాతిస్వధర్మాభిమాన
 ములను పెంపొందించి, మహారాష్ట్రరాజ్యమునేగాక, హిందూ
 సామ్రాజ్యమునే స్థాపించునంతటి శక్తిసామర్థ్యములను కలుగ
 జేసినట్టివాడు శివాజి. అతనితల్లి జిడ్డబాయి ఇతడుబాలుడుగ
 నుండినప్పటినుంచి, రామాయణభారతవీరుల కథలజెప్పి, స్వ
 ధర్మస్వరాజ్యకాంక్షను పోషించెను. తరువాత ఇతనిగురువగు
 రామదాసు, స్వధర్మస్వరాజ్యాశయములను, నినుమడిపజేసి
 శ్రవిత్రమగు స్వధర్మరక్షణకై పరరాజులవిధ్వంసమానిశ్యకమని
 తేటపరిచెను. తనతోపాటికొంతమంది యువకులను జేర్చుకొని
 అంఖండసామ్రాజ్యయుతులును, నిఖిలబలోపేతులునగు మొ
 గల్ సామ్రాట్టుమీద కత్తిగట్టి, పోరి, జయించి, మహారా
 ష్ర్రాజ్యమును స్థాపించి, స్వామి రామదాసులవారి యధీన
 ముచేసెను. శివాజీత్యాగశీలమునకున, పర్మబుద్ధికిని సంపదించి, త
 నపరముగా హిందూధర్మరక్షణార్థము రాజ్యముచేయవలసినది
 గ శివాజీకిమరల రామదాసుసామ్రాజ్యమునొసగెను. శివాజీచా
 లకాలము ఇక్కార్యమును నెరవేర్చుటకు ఈశ్వరుండవకాక
 మొసగలేదు. అతడు అనతికాలములోనే ఈశ్వరసాన్నిధ్యముచే
 రెను. కానిఅతడునాటిన స్వధర్మస్వరాజ్యదీపములు అంకురించి,

గొప్పనృత్యమై, తుదకు ఢిల్లీ సామ్రాజ్యాధిపతియగు మొగల్ చక్ర
వర్తిని గూడ పరాభవించి, హిందూస్వాతంత్ర్యపతాకమును మ
రలఢిల్లీలో నెలకొల్పునంత చేసెను. మహారాష్ట్రులు, మహారా
ష్ట్రరాజ్యసంస్థాపనతో తృప్తిబొందక సుమారు ౧౦౦ సంవత్సర
ములుగ హైందవభూమిని స్వాధీనపరచికొని, హైందవమతచి
హ్నములగు దేవాలయముల నాశనముచేసి, అనేకమందిహిం
దువుల చిత్రహింసలుగావించిన మహమ్మదీయ ప్రభుత్వమును
తుదముట్టిజేసి, అఖండహిందూసామ్రాజ్యమును స్థాపింపసమక
ట్టిరి. జీర్ణమగుచుండిన హిందూమతమును కాపాడదీక్షబూనిరి.
హైందవస్వాతంత్ర్యపతాకమును, హైందవభూమిలో అవిచ్ఛి
న్నముగ విహరింపజేయ కంకణబద్ధులైరి. పూనా మొదలుకొని
పంజాబువరకును, సింధూనది మొదలుకొని బంగాళావరకును,
ద్రవిడకొంకణదేశములలోకూడ, మహారాష్ట్రులు తమరాజ్య
మును విస్తరింపజేసిరి. హిందూదేవాలయములను పునరుద్ధరిం
చిరి. హిందూధర్మములను నిలువజెట్టిరి. సంస్కృతభాషను పో
షించిరి. హిందూపద్ధతులమీద రాజ్యపరిపాలనగావించిరి. ప్ర
జల సర్వసౌఖ్యముల ననుభవింపజేసిరి.

కాని, మహారాష్ట్రులు స్వధర్మ, స్వదేశప్రేరితులై స్వల్ప
కాలముననే, గొప్ప హైందవ సామ్రాజ్యమును స్థాపించినను,
హైందవప్రజాపారతంత్ర్యమునకు కారణభూతములగు కొన్నిలో
పములకు వారునుగూడ దూకులుకాలేదు: ఇవియే, అసూయ,
స్వార్థపరత్వములు. ఏకారణముచేత ౧౮౫౩లో జయచంద్రు

డు, తనబంధువును హిందూధర్మరక్షణపరత ప్రతుష్టనైవ, పృ
థ్వీరాజును, మహమ్మదుగోరీకి సాయముచేసి, పరాభవింపచే
సి నో అదేకారణముచేతనే, రెండవబాజీరాయుడు మహారా
ష్ట్రరాజ్యమును ఆంగ్లేయులకమ్ముకొనుట కీచ్ఛించెను. అం
తటితో హైందవసామ్రాజ్యమును హైందవస్వాతంత్ర్యజీవనము
అమగంటెను.

౩

భారతదేశము నిరుపమానమైనది. ప్రకృతిశాందర్యము
చేతనేమి, వివిధమగు వస్తుబాహుళ్యముచేతనేమి, తార్త్వికప్ర
పంచమందుగనుపించియు గనుపింపని యున్నతస్థలముల సంచ
రింపగల బుద్ధినిశితత్వముచేతనేమి, సర్వకళాకౌశలముచేతనే
మి, ప్రజలనుసుఖులనుగానేల గలిగినపాలనా దక్షతచేతనేమి,
యసమానమై, యీయన్నివిషయముల దక్కినప్రపంచమున
కు గురుత్వమును వహించినెలసినది భారతదేశము. భూమికిర
త్నగర్భయను బేరునుసార్థకము జేసినదిభారతదేశము. దేశమం
దలిప్రజలు నడుచుటకు వేసినబండలు బంగారపువని ఖ్యాతినిగడిం
చినదియు, పవిత్రతాస్వరూపులగు స్త్రీపురుషులకు నెలవనిపే
రుమోసినదియు భారతభూమియే.

అన్నియునటుండనిచ్చి భారతదేశమందలి ప్రవృత్తము న
స్తుసమదాయము విదేశీయులగన్నుల నెఱ్ఱజేసినవి. మహమ్మద్
ఘజనీ గోరీ, నాదర్ షా మొదలగు మహమ్మదీయులు ద్రవ్య
విశేషమునందలి ఈమోహముచేతనే పలుమూలలు నండమా

త్రలుసాగించి ఒంటెలపై గాడిదలపై నపారధనమును, దేశము నెరుపలికి ద్రోలిరి. చాలాకాలమునుండి పాశ్చాత్యులకు, ప్రస్తుతసందర్భమున ఐరోపావాసులకు, భారతదేశముయొక్క ద్రవ్యసంపత్తిచే బండ్లుపులిసిపోవుచుండెననుటకు పెట్టిమొదలగు మహాకవులవ్రాతలు నిదర్శనములు. కానియిదివాణికందనిపందై యుండినది. పాశ్చాత్యులదేశమున కెట్లువచ్చిరో, యెచ్చటెచ్చటకాపురముచేసిరో, బేరసారములెట్లెట్లుసాగించిరో, తిన్నయింటివాసములెక్కించుట కెట్లారంభించిరో, గొల్లడుగొట్టెలజాపు సత్యమునెట్లు తమప్రవర్తనమున బ్రకటించిరో బందిపోటుకళల నచ్చటచ్చట నెట్లుమెరుపించిరో చరిత్రజ్ఞానము గల ప్రతియొక్కరికి కొంచెముగనో గొప్పగనో తెలిసియేయున్నను, నట్టియెరుకలేనివారికి గొంతసాగ్రహముగ వ్రాయవలసియున్నది.

ఐరోపాఖండమున పోర్చుగల్ అనునొక చిన్నదేశము కలదు. అదిమనఁజగ్గలాకంటె పెద్దదికాదు. మనభారతదేశమునకు మార్గమును మొట్టమొదటకనుపెట్టిన వారాదేశమువారే. ఈదేశమునుచూచినంతనే వారికాశ్చర్యముకలిగినది. వారనుకొనియుండినట్లు పెకలించుకొనిపోవుట కిచ్చటబంగారుకొండలు కనుపించినవికావు. వృక్షులననుసరించి పాటుబడిన లాభమున్నదనిమాత్రము గ్రహించిరి. పోర్చుగీసువారి యాడలువచ్చెను. మలబారుతీరమునదిగెను. మొదట మొదట చిన్నచిన్న రాజులనుండియు దర్వాతచక్రవర్తినుండియు గొన్నిస్థలములుసా

కర్మములు సంపాదించుకొని వ్యాపారముజేయుచుండిరి. వీరు లాభములందుచుండిన పొరుగువారు గ్రుక్కలుమింగుచు నూరకుందురా? డచ్చిజాతివారును దమదృష్టి నిండియావైపు బారిం చిరి. వారు హాలెండుదేశమువారు. డచ్చివారు పోర్చుగీసువారిని సూరత్ నుండి దరుమగొట్టిరి. ఆర్మజ్ అని గోవాఅని మఱియొక యిస్లాము స్థలములుగూడ సంపాదించిరి. పరాసువారు నాంగ్లేయులుకూడవచ్చిరి. పరాసువారుకూడ గొన్నివ్యాపారస్థలముల నేర్పరచుకొనిరి.

ఇంగ్లాండులో ఎలిజబెత్ రాణి రాజ్యముచేయు నపుడాయమ యనుమతినిబొందిభారతదేశముతో వ్యాపారముచేయుటకై యొకసంఘమునేర్పరచిరి. ఆసంఘముపేరు తూర్పుముండియాసంఘము. భారతదేశమున జహంగీర్ చక్రవర్తిరాజ్యము చేయుకాలమున వారియుత్తరువుపొంది సూరత్, క్యాంబే, అహమ్మదాబాదులలో తొలుతను, ౧౬౧౬లో కల్లికోట మచిలీపట్టణములలోను, ౧౬౩౯లో చెన్నపురిలోను, నివాసములేర్పరచుకొని వ్యాపారములు చేయుట కనుజ్ఞలనంది యట్లుచేసిరి. తమమనుష్యులునేరములుచేసినయెడల తామేనిచారించి శిక్షచెప్పకొనురాజాధికారమునొకదానిని ౧౬౨౪సంవత్సరమున సంపాదించిరి. తామువ్యాపారముచేయుస్థములలో మతెవ్వరు చేయగూడదని వారనిశ్చయము. అట్లువ్యాపారముచేసినవారిని చిక్కినపట్టికొనితన్ని వస్తువులగుంజుకొనుచుండిరి. చిక్కనివేళలలో నూరకమిడుకుచుండిరి. డచ్చివారు

తమకంటే తక్కువధరలక మ్మోదరని కుంభిణీ (తూర్పుయిండి
యా సంఘము)వారు గోలబెట్టుచుండిరి. కుంభిణీవారు డచ్చి
వారిపై దారుణకృత్యములజేసిరని వీరువారినంబాయనాలో
కుత్తుకలుకొసిరి.

ఈలోపరాసువారు మాత్రమూరకుండలేదు. అచ్చట
చ్చట నివాసములనేర్పఱచుకొనివారును వ్యాపారములుచేయు
చునేయుండిరి. అంతేకాదు. కుంభిణీవారితో డచ్చివారివెనుకవీ
రే ప్రబలముగబోరాడిన ఐరోపీయజాతి. దక్షిణమునగల హిం
దూమహాసముద్రమునందలి దీవిగడ్డలతో వ్యాపారముమఱగి
డచ్చివారు కుంభిణీవారిజోలికి తర్వాతరాలేదు.

కుంభిణీవారుదేశమున కాలుబెట్టిన ముహూర్తముమగ
చిది. దేశముయొక్క ఐక్యతకుచిహ్నమగు చక్రవర్తిత్వము
బేబర్ అక్బర్ మొదలగు బలవంతులను చాటి బలహీనపుజేతు
లలోపడినది. జహంగీరంతఃపురప్రియుడు. భోగలోలుడు. వ్యస
నాసక్తుడు. దేశపాలనమందు శ్రద్ధలేనివాడు. వివిధప్రాంతము
లనుండిన రాజప్రతినిధులు రాజులుస్వతంత్రులుకాజూచ్చిరి.
వివిధభాగములకు బరస్పరముగల కట్టుబాటులు సడలజూచ్చె
ను. విదేశమునుండి వచ్చిన పోర్చుగీసువారుగూడ భారతచక్ర
వర్తికి వెఱపుబుట్టించువారైరి. వారినడచుటకు కుంభిణీవారు స
లహానీయవలసిన వారైరి. కాని ఔరంగజేబు జహంగీరువంటి
వాడుకాదు. పాలనాదక్షుడు. బలవంతుడు. మనోనిశ్చయము
పట్టుదలకలవాడు. ఆంధంబరములేనివాడు. స్వకాయకష్టముచే

జీవించువాడు. అతనికాలమున ధీన్తీసామ్రాజ్యము ముఱుబుల
పడి యుండవలసినదే. కానియతడు అన్యమతద్వేషి. హిందూ
ప్రజాపీడకుడైన కారణమున ప్రజలు సామంతులునంగలు మన
స్సులలో నొచ్చుకొనుచుండిరి. మొగల్ సామ్రాజ్యవినాశము
నకై యీశ్వరుని ప్రార్థించుచుండిరి. జనులెట్లుబాధపడుచుండె
దకో, సామంతులయభిప్రాయము లెట్లుండెనో, తెలియవల
యుననిన రాజసింహు డొరంగజేబునకు వ్రాసినయుత్తరముచూ
చిన చాలును.

ఇది కుంభిణీవారుబలకొనుచుండిన ముహూర్తము.

౧౭వశతాబ్దాంతమున కలకత్తా గోవిందపురముమున్న
గు కొన్నిగ్రామములు బంగాళా సుబేదారునూచి గుర్తకుదీసి
కొని యచ్చటకోటను గట్టిరి. ఉదారులగు భారతదేశప్రభువు
లప్పటికుపేక్షించిరి. కానికుంభిణీవారు రాజ్యయోద్ధేశముతోనే
కోటనుగట్టిరనుట యింగ్లాండునుండి ౧౭వశతాబ్దమున వ
చ్చినయుత్తరమునుండియేస్పష్టము. “మనవ్యాపారమునె త జా
గరూకతతో బోషించుకొనవలెనో, మన(రివిన్యూ) కూడనా
లే జాగరూకతతోవృద్ధిచేసుకొనవలెను. దురదృష్టవశమున
వ్యాపారమునకరిష్టములు కలిగినపుడారివిన్యూ మనసైన్యమును
నిలువబెట్టవలెను. ఇతరులెవ్వరాక్షేపింపకుండిననేకాదు మఱిస్వ
ల్పశక్తిచేతనేమనఃసువ్యాపారముచేయవలెను”. పిమ్మటకుంభి
నెంకరులందఱీయుద్ధేశమును మనస్సుననుంచుకొనియే ప్రవర్తిం
రి. భారతప్రభులకుమాత్ర మీసూచనలు వీరినడవడి యుండున

కనుపింపకపోలేదు. ఒకసారిచక్రవర్తికోపించి వీరినిసూరతునుండి వెడలగొట్టి, బొంబయినిపట్టుకొని, విశాఖపట్టణాది కర్మాగారముల వశపఱచుకొనెను. చిట్టెగాంగునుబట్టిబోయితన్నలుది నివచ్చి పాట్నాకాశీంబజారులోనున్న కర్మాగారముల గోల్పోయిరి. అంగ్లేయులొడినందున భారతప్రభువులు శృప్తిజెందియు పేక్షించి నిశ్చంకగ నిదురించిరి. అంగ్లేయులొ మొడలంత కన్నులుగలిగి మెలగుచుండిరి.

హుగ్లీసదీతరముననే కుంభిణీవారిజలమునకు పునాదివేసికొనినది. బంగాళా, బేహారు, ఒరిస్సా, ప్రాంతములలోనే వారి ప్రభుత్వము తొలుతస్థాపితమైనది. ఈదేశముఖిలీచక్రవర్తికిలోబడి చక్రవర్తిప్రతినిధిగ సర్దారులు పరిపాలించుచుండిరి. ఖిలీప్రభువులు బలహీనులైనకారణమున బంగళాసరబారులు నామకార్థము ఖిలీముత్తురువుపై కప్పముకట్టుచుండినను పాలనవ్యవహారములందు స్వతంత్రులైనవాబులైయుండిరి. వారిలోచేతగానివారు కుంభిణీవారి యక్రమములకు తలలొగ్గగా, యట్టివిసహింపక తిరుగబడి కుంభిణీవారితో యుద్ధములుచేసిననవాబులుకూడగలరు. కొన్నియెడల నవాబులు జయమొందిరి. అనేకసారులొడిపోయిరి. ఓడిపోయినపుడెల్ల కొంచముకొంచముగ కుంభిణీవారిచేతిలోనికధికారము జారుచువచ్చినది. అలీవర్దీఖానుకాలములో అమెరికావారి యెడలనుకొన్నిటిని, భారతీయులయెడలను గొన్నిటిని, పరాసువారివస్తువుల మోసికొని పోవుచున్నారను మిషనరీ పట్టుకొనినపుడు, నవాబు కుంభిణీ

వానికి తీవ్రముగ్రహిణి, ఖాసీంబజారులోని కర్మాగారమును ప
ట్టుకొని, ౧౨లక్షలరూపాయల దీసికొని విడిచిపెట్టెను. అ
లీవర్డిమేనల్లుడు సురాజుద్దౌలా రాజ్యముచేయుకాలమున కలక
త్తాయొద్ద కుంభిణీవాగు కోటగట్టుటను, నవాబుకోపించి యా
కోటనువశముచేసికొని, కుంభిణీవారినికొందఱును ఖయదీలుగా
పట్టుకొనెను. నవాబు వారినినొకర్లవశముచేసిపోయెను. వారి
నుంచుటకుచాలి సంతస్థులములేక గాలిరానియొక కొట్టులోనుం
చిరట. ఉదయమునకు ౧౨౩గురుచచ్చి ౨౩గురుమాత్రము
బ్రతికియుండిరట. దీనినే (Black Hole) అనగా, అంధకారబీల
హత్య అని ఆంగ్లేయులనుచున్నారు.

నవాబుపైపగదీర్చుకొనుటకు మదరాసునుండి సైన్య
మువచ్చెను. ఆ సైన్యముమునకు క్లయిపునాయకుడుగానుండె
ను. ఈయోధుడురంగమును ప్రవేశించినప్పటినుండియు భారత
దేశమున కుంభిణీవారిచరిత్రముమారినది. అతడు తన సైన్యము
తో నవాబునోడించి యతనివలన కొన్నివ్యాపారసౌకర్య
ములు, యుద్ధపరిహారము, కోటగట్టుటకు సమ్మతినంపాదించెను.

తమకుశోహారుచేయుచు చేతులుజోడించుకొని యుం
డని సురాజుద్దౌలాను పదభ్రష్టునిచేయవలెనని కుంభిణీవారు
దీర్ఘముగనాలోచించిరి. సురాజుద్దౌలాకు బంధువు, నతనికొం
త సైన్యమునకు సభిపతియగు మీర్జాఫర్ అనుసరదాసనితో
కుట్రబన్నిరి. అతడుతమవైపునకువచ్చిన సతనినవాబును చేసెద
మని వాగ్దానముచేసిరి. సురాజుద్దౌలాపై లేసిపోనినేరముల

మోషి యుక్తరమువ్రాసి యాతనినుండి ప్రత్యుత్తరమునకు నిరీక్షింపకయే యతనిపైసమరమునకు నడచిరి. ఇరుసైన్యములకు సంకులసమరమయ్యెను. మంచితరుణమున మీర్జాఫర్ తనసైన్యముతో కుంభిణీవారివైపునకు నడచి కుంభిణీవానికి జయము నొసగి, భారతదేశదాస్యమునకు బునాదివైచెను. మీర్జాఫర్ సింహాసనము నధిష్ఠించెను.

కుంభిణీవానికి నవాబ్ గిరీ యిచ్చుటకుతీసివేయుటకు నధికారములేగెను. వలసినంతద్రవ్యలాభముకలిగెను. మీర్జాఫర్ కోటిరూపాయల నుపాయనముగనిచ్చెను. కలకత్తాలోని మైకోపీయులకు నష్టపరిహారము, గిలక్షలు, ఆస్మినియకానినాసులకు అగలక్షలు, సైన్యమునకు నౌకాదళమునకుబుచ్చిపెట్టుటకు గిం.ల. ౨౦ వే. కుంభిణీకొన్నిలులోని సభ్యులకుగి.లక్షలు, ౮౦వే. క్లయిపునకుప్రత్యేకముగ గిం.ల. ౬౦వే.లు సమరములు. మూర్షిదాబాదు ఖజానాలోలేని కారణమున అంతఃపురములోని నగలమ్మియియ్యవలసి వచ్చెను. లంచములిచ్చి పదవిసంపాదించుకొనిన నవాబుపైప్రజలకు గౌరవములేకపోయెను. అయోధ్యనవాబు తెచ్చినదాడిని ముజల్దీనందుకు క్లయిపునకు ౨౭ వేలసవరనులసంవత్సరాదాయముగల జహాగీరునుదాసమిచ్చెను. క్లయిపుమాత్రముబలహీనుడగు మీర్జాఫరును తొలగించి రాజ్యముతమపాలనలోనికి తీసికొనిన బాగుండుననియే యింగ్లాండుకురహస్యముగ వ్రాసెను. కానియప్పుడేసమయముకాదని మీర్జాఫర్ నుతొలగించి యతనిమేనల్లుని

మిర్ఖాసీనును సింహాసనముననిల్పిరి. అతనిజీవితకాలమే
 యాపదవి యతనికి వాగ్దానము చేయబడియుండెను. అతనినుండి
 మూడుసార్వభౌమతనజిల్లాలు కొన్నివ్యాపారసౌకర్యములునా
 దించిరి. మిర్ఖాసీని మిరజాఫర్ నుండి బొమ్మ కానికారణము
 న, కుంభిణీవారికొసగినకొన్ని సౌకర్యముల వారుదుర్వినియోగిం
 చి తనదేశజనులకు కష్టముకలుగజేయుచుండ, తానుభరింపలే
 కవారి కేసౌకర్యములనిచ్చెనోతనప్రజలకు సూడనట్టివియోయి
 చ్చెను. అదికుంభిణీవారుసహించక మిర్ఖాసీనిను బక్కాదుము
 ధ్దమున ౧౭౬౪లో నోడించి బుగాళము బిహారము, టిప్పుము
 మూటినివశపఱచుకొనిరి. ౧౭౬౩లో నేను బుగూర్జాఫర్ లో
 సతనిగద్దెపై నూర్చుండి బెట్టు పర్తుషే నొకయొడంబడిక జేసికొని
 యుండిరి. కుంభిణీవారికి వ్యతిరేకముగ మిర్ఖాసీని చేసియుం
 డిన యేర్పాటులను కొట్టివేయు, మరియు కొన్నివ్యాపారసౌక
 ర్యములనిచ్చుట, కుంభిణీదైన్యముల తనజిల్లాలలో నిల్పుకొను
 ట, తనదర్బార్ యెచ్చటనుండిననచ్చట కుంభిణీవారి ప్రతినిధి
 నుంచుకొనుట. ఇవిక్రొత్తపర్తులలోముఖ్యమైనవి.

ఏర్పాటుమేరకు మిర్ఖాసీని నవాబయ్యెనుకాని, కుం
 భిణీవారియం దపరివృత్తముగలిగి యిప్పటియొడంబడికెను వంశ
 పారంపర్యముగ జరుపునట్లు వాస్తవమూలకముగ యింగ్లాడు
 లోని కైరత్తరకు, రాజుకు సూడ వ్రాయవలెననికోరెను. కాని
 ఈషతులను మిర్జాఫర్ మరణనంతరమెగురగొట్టవలెనని సె
 క్రిటరీ ఆఫ్ టేటుగారుకలకత్తాకొనియుకు రహస్యముగావ్రాసిరి

కుంభిణీవారి అతిచారములు అయోధ్యనవాబునకు చక్ర
వర్తి షా ఆలమ్ గారికి దుర్భరములైనవి. అయోధ్యనవాబు, కుం
భిణీవారు వ్యాపారముమాత్రము చేసికొనవలయుననియు, రాజ
కీయములలోనికి దిగగూడదనియు, తమవారినందఱను మూటము
పైకట్టి తమదేశమునకు బంపవలెననియు వ్రాసిరి. 'షా ఆలమ్
దండెత్తియే నచ్చెను. చిన్న చిన్న పోరాటములు జరిగి కుంభిణీవా
గుజయమొందిరి. అప్పటియొక బడికలో, అయోధ్యనవాబు
తన్నాశ్రయించియుండిన మీర్జాసీను తరుమగొట్టునట్లుగ్గిక
రింపబడెను. అయోధ్యనవాబు అలహాబాదు కోరాజులైన చక్ర
వర్తికిచ్చునట్లుచేయించి కుంభిణీవారు చక్రవర్తిని వలలోవేసి
కొనిరి.

౬

బంగాళా ప్రాంతమందలి జనులకు కుంభిణీవారు చేయు
బాధలు దుర్భరములయ్యెను. చక్రవర్తియశక్తుడై యూరకుం
డెను. ఇక బంగాళా నవాబు కలడనుకొందమా అతడువారిచేతి
లోనిబొమ్మ. వారికివ్యతిరేకముగ వ్రేలెత్తిన తనపదవియూడును.
ప్రజలెవ్వరితో మొఱలిడుకొనవలెను? ఇట్లాండుననెందుకుబని
కిరాక బడెదిరుగువారు, వ్యాపారముచేసి దివాలుచీసినవారు, మ
ఠియనేకవిధముల భగ్నమనోరథులైన వారందఱు, అదనువే
చిభారతదేశమునకువచ్చి; మఱిలయింగ్లాండునకు బోవునప్పటి
కి లక్షాధికారులగుచుండిరి. భారతదేశమందలి జనుల ననేకవి
ధముల పీల్చిపిల్చిచేసికొనిచనిన ద్రవ్యముచే వారుభూములను జ

హాగీరులనుకొని పార్లమెంటులో సభ్యులగుచుండిరి.

వీడిశులగుజనులు మొఱపెట్టుకొనలేక పోయినను, కలకత్తాకొన్నిలలోని సభ్యులే తమలో తామువాదులూడి యింగ్లాండులో గండరగోళముచేసిరి. ఆగండరగోళమునకు ఫలితముగ కార్యములుచక్కజెట్టుటకై క్లయిపునుమరల భారతదేశమునకు బంపిరి.

అయోధ్యనవాబుతో, అలహాబాదు కోరాల్లాలు షాఆలమ్కు నిప్పించిన యొడంబడికసంగతి మనమిదివరకేచూచితిమి. క్లయివే యీయొడంబడికజేయించినది. ఆసమయముననే చక్రవర్తియగు షాఆలంతోకూడ ప్రత్యేకముగ నొకయొడంబడికచేసుకొనెను. చక్రవర్తికుంభిణీవారికి బంగాళము, బీహారము, ఒరిస్సాయను నీమూటిపైన దివానీనిచ్చెను. అనగాపన్నులువసూలుచేసి వినియోగించునధికారము. చాలునకు ౨౨ లక్షలు చక్రవర్తికప్పుముచెల్లించవలెను. ఆమూడుగాష్ట్రములకు పరిపాలకుడుగానుండు నవాబునకు ఖర్చునకుగావలసిన ద్రవ్యముతయు కొనువలేకుండనిచ్చి మిగిలినది కుంభిణీవారనుభవింపవలెను. పిమ్మటకుంభిణీవారు బంగాళానవాబుతోనే తనకప్పునెయ్యెముకలక్షలను గైకొని యొడంబడికజేసికొనిరి. ఈగైకొనినక్షమముగ తగ్గించి చివరకు పరిపాలనమునే వశముచేసికొనిరికదా!

బంగాళాప్రాంతములదివానీ కుంభిణీవారు సంపాదించిరని ఇంగ్లాండులోని పార్లమెంటునకాశజనించెను. ఆవిషయమై

తీవ్రమై చర్చజరిగెను. భారతదేశవ్యవహారములు ప్రభుత్వము వారిచేతిక్రిందికి దీసికొనవలయునని యుద్దేశింపబడెను. కుంభిణి స్థితిగతులు విచారించి నివేదించుటకొకయుపసంఘమును నియమింపవలెనని తీర్మానముప్రతిపాదించబడెను. ఆయుపసంఘము పనికుపక్రమించి యుపక్రమింపకముందే కుంభిణిరైల్వేచేరి వాటాదారులకు గంకిగొల్ల లాభముపంచిపెట్టవలెనని తీర్మానించిరి. పార్లమెంటువారికీచర్య కోపకారణమై యాతీర్మానములను దమకు బంపవలసినదిగా కుంభిణివారినికోరిరి. వారు జేసినదిసబబుగలేదని మఱల సంవత్సరమునకు నాల్గులక్షలసవరనులైననువాటాదారులకు పంచిపెట్టవలెనని తీర్మానించిరి. పార్లమెంటువారిచర్యనంతను రద్దుచేసి వాటాదారులకు నూటికి గంకంటెపంచిపెట్టరాదనియు ఇగ్లాము ప్రభుత్వపుబాక్కసమునకు చాలుకు రలక్షల సవరనులియ్య వలయుననియు తీర్మానించిరి.

ఒకవ్యాపారసంఘమునుండి సంవత్సరమునకు రలక్షల సవరనులు దీసికొననిశ్చయించిన ప్రభుత్వపు తీవ్రమనవలయునోతోచకున్నది. కుంభిణివారిద్రవ్యమంతయు జనులనుబీడించి యేకదా తేవలసినది? మొదలేప్రజాపీఠకు లనిపించుకొనిన వారికనెంతటిరాక్షసులు కావలయునో! ఇదివరకేక్రుంగిపోవుచుండిన ప్రజలింకయేచావు చావవలయునో? అప్పటిదేశకాస్థికులు కొంతగమనింపవలెను. పేరునవాబుది. శెత్తనము కుంభిణి వారిది. విదేశీయులప్రభుత్వము పదిసంవత్సరములు జరి

గినతర్వాత చూడవలసియున్నది.

౧౭౭౮ సంవత్సరము వరిపంట బుగళములో చాలకొంచముగానైనది. ఆసంవత్సరము వసూలుచేసినంత నిష్కర్షగా పన్నులనెప్పుడువసూలుచేసి చూడలేదు. ధరలు పెరిగెను. బీదవారికి విస్తృతపుగింజలుకూడ లేకపోయెను. ౧౭౭౯ సంవత్సరమున యెగుమతులు నిరాఘాటముగజరిగెను. పన్నులు లమితములై డెబ్బాలోపైరుచేడిపోయెను. గాలికాలములో పైరులొడవొచ్చెను. కలకత్తానుండి గవర్నర్ యీవిషయము నిర్ణయిండుకు వ్రాయలేదు. ౧౭౭౯లో సందర్భవశమున కాన్పియరెఅను నతడుమాత్రము, ఒకజిల్లాలోనిజనులుచూత్రము కూడు లేక బాధపడుచున్నారనియు, రివిన్యూమాత్రమేమియుదగ్గలేదనియు, స్త్రాసిరి. ఆక్షామమిట్టులని చెప్పనలవికాదు. గింజలైపోయెను. పన్నునపుగింజలుకూడ ముగిసెను. పనిముట్లుమాయమైపోయెను. పశువులనమ్మకొనిరి. పసిపిల్లలనమ్మకొనిరి. తునకు మనుష్యులను మనుష్యులే పీడికొనితినటకూడ తటస్థించినది. ఈసందర్భములలో నప్పటిప్రభుత్వమువారగు కుంభిశినారు చేసిననడచుకలితములగు కార్యములేమి! పన్నులు పెంచుకొనుచు వసూలు చేయయత్నించుట. ఎగుమతులనాపుటకు యత్నింపడుట. భారతజాతీయప్రభువు లిట్టిక్షామసందర్భములలో తమపాలనయించి ధాన్యముచితముగ నిచ్చుచుండిరి. పన్నులబూర్తిగ ద్రోసివేయుచుండిరి. ద్రవ్యము ఋణముగ నిచ్చుచుండిరి. కుంభిశినారట్టిపనులేవియుచేయకుండుటేకాక, ఖామనివారణార్హమైన

స్పింపబడినదో సెడుధాన్యములోపిడికెడు కుంభిణీనౌకరు లపహ
రించిరట! మొత్తముపైఘోరమై, యిందుమించు మూడవవం
తు జనసంఖ్యనురూపుమాపి, యంత్రేప్రదేశము నరణ్యముజేసిన
ఈక్షామపుబాధను తగ్గించుటకు కుంభిణీవారు వెచ్చించినద్రవ్య
ము రంంవేలసవరనులకు మించుటలేదట. జమీన్దారులు
తాతూకాబాదులు తక్కుభూస్వాములందఱో ఈక్షామమున
జాల పాట్లుబడిరి. బీదలకుశక్తికిమించిన సాయముచేసిరి. ఋణ
ములకై జమీనులనమ్ముకొనినవారుకొందఱు. గుత్తులుచెల్లింప
లేక యాస్థిపశపరచినవారుకొందఱు. కారాగారములపాలైన
వారుకొందఱు. ఈసంధర్భములలోనే కుంభిణీనౌకర్లుకోటి
శ్వరులగుచుండుట. కుంభిణీభాగస్వాములకు ౧౦౦కి ౧౨౨౨కా
వలెననుట, పార్లమెంటువారుబ్రిటీష్బొక్కసమునకు రలక్షలస.
ఎరనులుకావలెననిరి. ఔరామానవత్వము!!!

కుంభిణీప్రభుత్వమునకుపూర్వము పరిపాలించువంశము
లు మారినను పరిపాలనపద్ధతిమారలేదు. మొగలులు ప్రభుత్వ
మునకువచ్చిరి. ప్రజలనుబిడ్డలవలెపాలించిరి. హిందువులకు మ
హమ్మదీయులతోబాటు గౌరవోద్యోగములనిచ్చి సన్మానించి
రి. అక్బర్ తావుననుండిన తోడర్మాల్ మొదలగువారు హిం
దువులు. హైదరాళీమరణవార్తను దాచియుంచినమంతుర్లు
బ్రాహ్మణులు, బంగళానవాబు రేజాఖాం కుమారు, నంద
కుమారునే మంత్రిగాచేసికొననిష్టపడెను. అంతెందుకు? హిం
దూమతపునరుద్ధరణమునకై కంకణమునుగట్టి మహమ్మదీయు

లపై దాడివెడలివాడిని లొంగదీయచుండిన మహారాష్ట్రపైన్య
ములోని యొక సేనానాయకుడు మహమ్మదీయుడే. ఆనుష్ఠాన్వి
కముగవచ్చుచుండిన పన్నులపద్ధతిమారలేదు. భూస్వాములకు
ను ప్రజలకు నుండినసంబంధము మారియుండలేదు. న్యాయవి
చారణపద్ధతిమారియుండలేదు. ఏయూరికాయూరనే ప్రతివిష
యమునకు బంచాయతులుండెడివి. ఆయూరివిషయము నా
యూరివారిఁగెదుట పెద్దలగువారు పరిష్కరించుచుండిరి. ఒక
వేళకొన్నిపన్నులెక్కువగనుండేనేమో యనుకొన్నను, ఆపన్ను
లచ్చటనే తనసంఘముననే వినియోగింపబడుచుండెను. ౧౭౭౨
లో కుంభిణీవారు కోర్టునేర్పాటుజేసిరి. తెల్లదొరలుకేసులు వి
చారించుట న్యాయముకనుగొనుట! ప్రజలనాశముజేయు నీకో
ర్టులరాకతో ప్రజాసుఖము సమకూర్చుచుండిన పంచాయతు
లుమూలబడెను. కలకత్తాలోయేర్పాటుచేయబడిన యీకోర్టు
న్యాయనిర్ణయమిక ముందు తెలిసికొనగలము.

2

కుంభిణీవారిరాజ్యలాభముల గొంతపరిశీలించుము. బంగా
ళాలో రాజ్యముచేయుచుండినమంత్రిని యతని స్నేహితులను
మిక్కిలి పలుకుబడికలవారను కారణమువే సైన్యముచేముట్టి
డించి ఖయిదుననుంచి, మైనర్ నవాబుకుపాలనకర్తగ నొకబోగ
ఁబుదానినుంచి యతనియందు జనులకగౌరవభావముకలిగించి,
కడపట ౧౭౭౩లో దివిన్యాబోర్డులనునొకదానినేర్పరచి పరిపా
లనములాగికొనిరి. పరాసువాడితో తాముజేయుచుండినయుద్ధ

ములలో తనశక్తికిమించిన సాయముచేయలేదని కాశీరాజును
 రాజ్యభ్రష్టునిచేసి, వీరిదాప్యముసహింపలేక తిరుగబడినప్రజల
 నాశముజేసి, యేయధికారములులేని గణసంవత్సరముల తో
 లుబొమ్మనొకనిని రాజునుజేసి కప్పము అలక్షలసవరనులజేసి
 వెడలిపోయిరి. ద్రవ్యముకావలసి అయోధ్యనవాబును కోరగా,
 తాముఅతనినెత్తికిగట్టియుండిన సైన్యపుకర్చులతో క్రుంగిపోవు
 చున్నాననియు ద్రవ్యములేదనియు దెల్పెను. అతనిఅవ్వయుతె
 ల్లియు పైజాబాదులోనుండిరి. వారితావున విశేషధనముగలద
 నివాడుక. కుంభిణీవారుఅయోధ్యనవాబును మాతృద్రోహయా
 గునట్లు, బోధించి, యతనితోజేరి బీగములపై కాశీరాజును తి
 రగుబాటుకుప్రోత్సహించినట్లు నేరముపెట్టించి, అదాలత్ జ
 డ్డిగానుండి న్యాయమును పడుపుపడతినిజేయుటకు వెనదీయని
 ఇంపే యనువానిచే వారుదోషులైనట్లు తీర్పుచెప్పించి, బీగము
 లమందిరముల ముట్టడించి వారికిగూడునీళ్లులేకుండజేసి వారిగా
 సీజనములపట్టరానిబాధలుపెట్టి వారిద్రవ్యమునంతటిని లా
 గుకొనిరి. నిరుపద్రవకరమై, శాంతిప్రియమై, స్వతంత్రతాక్షికుక
 లిగి, ఐకమత్యముకలగియుండిన రోహిలుల, ధీరులగురోహిలు
 ల, అయోధ్యనవాబుతోజేరి నాశముజేసిరి. ఇంతజేయుట
 యెందుకు? అంంంంసవరనులు హెస్టింగ్స్సజేబులలో, కలక్ష
 లసవరనులు కుంభిణీవారిబొక్కసములో పోసికొనుట కొక్క
 జాతిని నాశముజేయుట! ఆర్కాటురాజ్యమును పిల్లిమీదయె
 లుకను యెలుకమీదసిల్లినివేసి యూర్జించిరి. నైజామునకాస

జూపి, యదనుజూచికొని మహారాష్ట్రుతోజేరి, పరోపకార
 పారీణతనునటించి హైవరును చిక్కులబెట్టిరి. టిప్పసుల్తాను
 కాలమున, తిరువాన్కూరుమహారాజుపై వీరికి పరమాంతఃకర
 ణముగలిగి యతనిహక్కునునిలువబెట్టు మిషబెట్టి సగముమై
 సూరు రాష్ట్రమును విభాగించి నైజామునకుకొంతయిచ్చి తా
 ముకొంతతీసికొనిరి. బొంకిమోసముచేసి కొడగురాజ్యమును వ
 శముచేసికొనిరి. కడపట మైసూరురాజ్యమును తమకుబోబడిన
 దానిగ జేసికొనిరి. మసస్సులోదిగమ్రుంగునుద్దేశము పెట్టుకొ
 ని టిప్పసుల్తానుతో మైత్రీని నటించినవిధమాశ్చర్యకరమైనది.
 హింధూమతపునరుద్ధరణమునకై ఆసేతుహిమాచలము విజ
 యథంకామ్రాగించి రెండుసారులు ఢిల్లీపరిపాలనమే తమచేతు
 లలోనికి లాగికొనియుండిన మహారాష్ట్రులు బలహీనులగు తఱి
 వేచి వారినిలోంగడిసిరి. లేనియధికారమునహించి మధ్యవర్తి
 త్వమునడపబోయి న్యాయద్రోహులై సింధు అమీరులవలన
 కొన్ని సౌకర్యములనుబొంది, పిమ్మట వారిపై లేనినేరముల ను
 ద్దేశపూర్వకముగ నారోపింపజేసి, వారియొడంబడికకు యితర
 మగునర్థముచెప్పి సింధు రాజ్యమునులాగికొని బ్రిటీష్ రాష్ట్ర
 మునకు జేర్చుకొనిరి. నిష్కారణముగ బంజాబును, బర్మాలో
 ని పెగూను వశముచేసికొనిరి.

౮

నీతిదప్పినయడల రాజ్యసంపాదనమున కనేకమార్గము
 లున్నవి. తమసైన్యముల కూలికిబాపి చూడ్జువినది కొంతభాగ

ము. గుత్తకని తీసికొనియాదరించిన స్వామినే యొలుకలద్రోసి లాగికొనరి కొంతభాగము. హితులుగానడించుచుండి పంచ తంత్రములలో చాంద్రాయణవ్రతము చేయుచుండినమాజాల మురీతి ననుసరించి గడించినది కొంతభాగము. క్లయివ్ ముర్షి దాబాదులోను ధీల్లీయందును, హెస్టింగ్స్ కాశీలోను దక్కనునందును భృతసైన్యపద్ధతిని ప్రవేశపెట్టిరి. కాని వీరపద్ధతిని విరివిగాగాని సక్రమమైనపద్ధతిపైగాని స్మరింపలేదు. భృతసైన్యపద్ధతీయనగ, నొకరాజ్యమున యారాజునకు సహాయార్థముగ బ్రిటిష్ వారిసైన్యమునుంచుట. ఆసైన్యపువ్యయము ఆరాజ్యమే భరింపవలెనను. ఆసైన్యమారాజుకొఱకేగాని బ్రిటీషువారియుత్తరువులననుసరించియే నడువవలెను. ఈపద్ధతిని వెలెస్లీగారువృద్ధిచేసి గట్టిపఱచిరి. ఆసైన్యపువ్యయమునకుగాను ఒకేవఘాకొంతభాగము నుచితముగతీసికొనుట. ఇందుకుకారణములేకపోలేదు. ఈసైన్యపుకర్చులనే చాలునకుయియ్యలేక ఋణపడినైజామువలె భూఖండముల నీయవలసిననాగుగూడ గలరు. ఈసైన్యముల గొకీలక్రిందలాగుకొనినభూమి కొంత. ఈసైన్యములుంచి తమకులోబఱచుకొనిన రాజ్యములుకొన్ని. ఇంతేకాదు, డాల్ హౌసీగారు రాజ్యసంక్రమణ పద్ధతినొకదానిని కనుపెట్టి ప్రయోగించిరి. రాజుచనిపోయిన అతనివార్సు దారు, కుమారుడో, సన్నిహితజ్ఞాతియో, లేక స్వీకృతపుత్రుడోయెవరో రాజ్యమునకురావలసివచ్చినపుడు సామ్రాటయొక్క అనుజ్ఞనుపొందవలసియుండును. అదిగొరవచిహ్న

ముమాత్రమని తెలుసుకొనవలెను. హిందూశాస్త్రరీత్యాదత్తు అంగీకరించి తీరవలసినదని యెల్లరకు తెలిసియేయున్నది. మన మహమ్మద్ మొదలగు ధర్మశాస్త్రకారులకు డాల్ హాసీగా ర పార్థమును జెప్పసాగిరి. దత్తుచెల్లదనిరి. సామ్రాట్టు అంగీకరింపకు న్న స్వీకృతపుత్రుడు వార్సుకాడనిరి. ఇంగ్లాండులోని గవర్న మెంటుకు డాల్ హాసీయిట్లు వ్రాయుచున్నాడు. “నేనుచక్కగనా లోచించి తేల్చుకొనినదృశాభిప్రాయమును వ్రాయుచున్నాను. అప్పటప్పటికి ర్తుకసంబంధమైనట్టికాని వేటువిధమైనట్టివిగాని వార్సులులేనికారణమున స్వీకారమునకు గవర్న మెంటు అంగీకారముకావలసినప్పుడెల్ల, చిన్నచిన్నసంస్థానములు సులభముగాచేతులోపడునవకాశమును పోగొట్టుకొనకూడదు.”

సతారాసంస్థానమును, నా గపురములోని భాక్తస్థేగారి రాజ్యమును, ఝాన్సీలక్ష్మీబాయిసంస్థానము ధార్ సంస్థానము నీసిద్ధాంతముననుసరించియే గుంజుకొనిరి. కేరోలీ మైసూరు యీరెండుమాత్రము వైవానుగ్రహమున తప్పించుకొనినవి

ఆంగ్లేయులు మలబారుతీరమున దిగినప్పుడు ఆదరించిన ఆర్కాటునవాబు రాజ్యముగుంజుకొనియతని నధోగతికిబుచ్చిరి. తమకత్యంతముసాయపడి హైదర్ వంటి ప్రబలశత్రువు నోడించుటకును, ఇప్పుడుకాదప్పుడు విదేశప్రభుత్వములనన్నిటిని గబళింపనున్న ఘోరాష్ట్ర శౌర్యమునప్పుడప్పుడరికట్టయత్నించిన నైజాము సైన్యమునకీయవలసిన భృతి చాలకాలము నుండి బాకీపడినాడని యతనిరాజ్యములో మూడవవం

తు నాచికొనిరి. భారతదేశమున దమకునిలువనీగయైన బంగా
 శానవాబు నజీమును పేరులేకుండజేసిరి. తాముచెప్పినట్లాటలా
 డి మహారాష్ట్రులతోనైనయుద్ధకారణమున ద్రవ్యములేనప్పుడు
 తమకైదులక్షలరూపాయలును, ఆఫ్ఘనులతోయుద్ధముచే
 సి ద్రవ్యములేదనినపుడు తనయర్థరాజ్యమిచ్చి, అంతకుముందు
 తనయవ్వను అమ్మనుదోపించియిచ్చి, యనవరతము పట్టుకొ
 మ్మయ్యెముండి తానువినాశముజెందియైన తమ్మునిలువబెట్టిన
 అయోధ్యనవాబు నేమైనవదలిరా? “నీవుపరిపాలించుట కర్హుడ
 వుకావని పక్షిించి కనుగొంటిమి. ఇక రాజ్యమునీదికాదని వ
 ర్తమానమంపిరి.”

మహమ్మదీయులు భారతదేశమున నమగుబెట్టినదిమొ
 దలు మనవారు (అప్పటిభారతీయులు) గుండ్లుచేతులలో బె
 ట్టుకొనియుండిరి. బలవంతముగ మహమ్మదీయమతమున గలు
 పుకొందురని భయపడుచుండిరి. వాగుపెట్టుబాధలకు సహింప
 లేక తద్యాధావిముక్తికై ఈశ్వరునిబ్రార్థించుచుండిరి. మహా
 రాష్ట్రుల కృపాణముమెఱసి యాత్రాస్థలముల మహమ్మదీయు
 లనుండి తప్పించి, యాసేతుహిమాచలము మహమ్మదీయబల
 ము నడగకొట్టి ప్రజలకొంతయూపిరి పోసికొననిచ్చిరి. వ్రేలు
 పెట్టనిచ్చిన కాలుపెట్టిక్రమముగా సంసారమునంతటిని భారత
 దేశమునబ్రవేశ బెట్టిన తెల్లప్రభుత్వము మనవారికి మహాభయో
 త్పాతమును గలిగించినది. దేశముపుట్టినప్పటినుండి ప్రజలసౌ
 ఖ్యమునకై నిలచియుండిన పంచాయితీపద్ధతిని రూపుమాపి

తమకోర్కెలుబట్టి, న్యాయవిధ్వాసముచేయుట. భూమినిస్తవ
 ధర్మతోమాన్యులుచేసి యొకటి. దేశీయములైన విద్యలకుమాను
 విదేశీయవిద్యలనుబ్రోత్సహించుట మఱి యొకటి. వారిపోషణము
 న విదేశమునుండి క్రైస్తవబోధకులువచ్చి భారతదేశములదూ
 లరాదుచుండుట వేరొకటి. ప్రభుత్వమువారుకైజెప్పిన పద్ధతు
 ల నవలంబించి రాజ్యమునులాగికొనుట.

మతముపోవుచున్నదనికొంత, చిర కాలమునుండినిల్చి త
 మభక్తిప్రేమములజూరగొన్న రాజకుటుంబముల నాశముజేసిర
 ని కడుపుచుంటకొంత, ప్రాతనాటిపద్ధతులన్నియు దలక్రిందుజే
 యుచున్నారనువేదన కొంతప్రజలకు గలిగినది ఇకరాజులసంగ
 తియడుగవలసినదేమి? మంచిమాటలతో దగ్గరకువీసి నమ్మి
 చి రాజ్యములుగుంజుకొనిరి. అనేక రాజ్యములవిషయములలో
 రాజులనవమానించిరి. బుగాళానవాబుకు యుక్తనయస్సు రా
 నపుడు, అతనితల్లి పాలనకర్తగానుండిన యామెనుద్రోసిపుచ్చి
 యొకబాగమువానినియూహనమున నియమించిరి. నాగపురంరా
 ణీగారి సొమ్ములనుప్రతికలలోబ్రకటనజేయించి బహిరంగముగా
 వేలమువేయించిరి. సింధుఅమీరులయెడవిరిప్రచర్తనము నాగర
 కుడగుమనుష్యునిపట్ల చూపవలసినదికాదు. రాజులకందఱకు భ
 యముపుట్టినది. ఎవ్వనికి తనరాజ్యము నిలుచుననికాని, తనకుతి
 లోదకమువిడువగలవానికి చెరుననికాని నమ్మకములేకపోయె
 ను. స్వతంత్రతనుపోగొట్టుకొన్నదిమలకు లోపల కుములుచుండిరి.
 తత్ఫలితముగ నొకానొకమహిషాద్యోగము జరిగినది. జారి

సోయినభారత దేశస్వాతంత్ర్యమును సంపాదించుటకై యొకమహాయుద్ధముజరిగినది. ఆయత్నముజయముండితమై యుండిన ఈనాడు మనదేశచరిత్ర వేలువిధమున వ్రాయవలసియుండి యుండును. 1857 సంవత్సరమున నీయుద్ధముజరిగినది. మనలోశిక్షణ వినయమునను రెండు చక్కగలేనికారణముననే యపజయముకలిగినది.

౯

భారతదేశస్వాతంత్ర్యయుద్ధముముగిసి భారతీయప్రముఖులందఱు మఱిగించి గ్రామములుదహించి, జనులు వేపకాయలవలె చెట్టులకు వ్రేలాడదీయబడిన యనంతరమున, నాయుధశాసనము ప్రయోగించి భారతప్రజాసామాన్యమునకు గాజులుతొడిగించి కూర్చుండబెట్టినతర్వాత నింగ్లాండుదేశపురాణిగారగు విక్టోరియారాణిగారు భారతదేశమునకు చక్రవర్తినియై పరిపాలనముదానేవహించెను. ౧౮౫౮నుండి కుంభిణీవారిప్రభుత్వమంతరించెను. అప్పుడుచక్రవర్తిని దయాకలితమగు ప్రకటనమునొకదానిని గావించెను. అందులోప్రజలసౌఖ్యమేతనసౌఖ్యమనియు, ప్రజలలాభముకొఱకే పరిపాలనముగావించుననియు, తనదేశమును నెట్లుపాలించుచుండెనో యట్లే యీదేశమును బాలించుననియు, తెల్లనల్లభేదములజేయుటలేదనియు, మతవిషయములలో జోక్యముకలిగించుకొనుట లేదనియు వాగ్దానముచేయబడెను. కుంభిణీవారి పాలనమున గందరగోళపడియుండిన జనులుసంతోషించిరి. కాని ఆంగ్లేయులు ఇవికార్య

రూపకముగా బాల్చినపాపమున నెన్ని టికిని బోలేదు!

భారతదేశమునగూడ నాంగ్లదేశములోని సంస్థల నమూనాలనే గ్రమముగదించుటకు బ్రయత్నించుచున్నారు. కాని ప్రాణములేనిబొమ్మలనుమాత్రమే భారతదేశముననిల్పుచున్నారనుటమాత్రము మరవకూడదు.

కలకత్తా బొంబాయి, మదరాసు అనుమూటిని మూడురాజధానులకు ముఖ్యపట్టణములుగభావించి,యామూడుస్థలములముగ్గురు గవర్నరుల కుంభిణీవారునియమించియుండును. వీరికాలోచనచెప్పటకు కొందఱుసభ్యులుమాత్రముకల సభలుండెడివి. ఇంగ్లాండుశాసనములను వీరుజారీచేయుటమాత్రమేకాని వారికివ్యతిరేకముగ బ్రవర్తింపరాదు. నేతిబీరకాయ నునట్లు యిదియేయప్పటి రాష్ట్రీయశాసనసభ. భారతదేశమునకు మొత్తముమీద శాసనసభ బీజప్రాయముగ౧౮౮౨లో కలిగినది. ఈసంవత్సరమున పార్లమెంటువారు రెగ్యులేటింగ్ ఆక్టులని ఒక చట్టమునుజేసిరి. కుంభిణీవారుచేయువ్యాపారము పరిపాలనము మొదలగునవి ఇంగ్లాండుదేశముయొక్క లాభమునకు బ్రతిష్ఠకుసంబంధించినవికనుక భారతదేశవ్యాపారములో ఇంగ్లాండుదేశపుజనులు జోక్యముకలిగించుకొనిరి. పార్లమెంటులనగా ఇంగ్లాండుదేశపుజనుల ప్రతినిధులుసభ యేకదా? మొత్తముపై భారతదేశమంతటికి గవర్నర్ జనరల్ గారనునొకయధికారిని నియమించిరి. నలుగురుసభ్యులుగల యొకసంఘము అతనిమంత్రాంగము. బొంబాయిమొదలగురాష్ట్రముల

గవర్నరులువారియాలోచనసంఘములు వీరికిలోబడియుండవలె
ను. న్యాయవిచారణమునకై యొకకోర్టుయేర్పడెను. ఈగవర్న
ర్జనరల్ కాని, జడ్జీలుకాని తప్పచేసినయెడల ఇంగ్లాండులో
ని టింగ్స్ బెంచ్ యనుకోర్టుకు వీరినిసిక్కించు అధికారముకలదు.
ఇంగ్లాండులోనిజనులు నియమించినపార్లమెంటుచే బంపబడిన
గవర్నర్ జనరలు గవర్నరులుభారతదేశమును పాలించుట. ఇది
యే భారతదేశ దాస్యమునకంకురార్పణము.

౧౮౩౩లో ఇండియాగవర్నమెంటుఆక్టుఅని ఇంకొకచ
ట్టమువచ్చినది. దానిప్రకారము కంట్రోలింగ్ బోర్డుఅని, ఇండి
యాపరిపాలనము నడిపించుటకు పార్లమెంటుతరపునయొకసం
ఘము ఇంగ్లాండులోనేర్పడెను. ౧౮౫౮లో రాణిగారుచక్రవ
ర్తినియైనపుడు ఇండియాకౌన్సిలు ఆక్టుఅని మరొకయొ
కచట్టమువచ్చెను. దానిప్రకారముఇండియాకౌన్సిలుఅను సం
ఘముఏర్పడెను. దానికధ్యక్షుడుగానుండువారు ఇండియారా
జ్యాంగమంత్రియనబడును. అందుసభ్యులు ౧౫గురు. అయిత
పై నామకార్థము పార్లమెంటుకధికారము. ఈకౌన్సిల్ ఇంగ్లాం
డులోనుండి భారతదేశపాలనమునడిపించును. దీనిభర్తులు భా
రతదేశమే భరింపవలెను. ౧౮౬౧లో ఇండియాకౌన్సిలుఆక్టు
అనుచట్టమునిర్మింపబడెను. దీనిప్రకారముగవర్నర్ జనరల్ ఆ
లోచనసంఘములో ౫గురుసభ్యులుండవలెను. సైన్యాధిపతి,
బౌద్ధిస్థ్, పదిసంవత్సరముల భారతదేశానుభవముకలిగినవా
రందులో సభ్యులు. అదికాక చట్టములుచేయుటకుమాత్రమువే

తొక సంఘము గవర్నర్ జనరల్ గారే స్వయముగా నిర్మింపవలెను. ఆర్థరకుతక్కువకాకుండ ౧౨ గురకుమించని సంఖ్య సభ్యులు. అందులో సగమునకు తక్కువకాని సంఖ్య అనుద్యోగులుండవలెను. వీరికి చట్టములు చేయు నధికారమున్నదని పేరేకాని, భారతదేశమునకుగాని, ప్రజలమతమునకుగాని, స్వాతంత్ర్యమునకుగాని, నావికాదళమునకుగాని సైన్యమునకుగాని, విదేశమునకుగాని సంబంధించిన విషయములలో గవర్నర్ యనుమతి లేక యేమియు జేయరాదు. శాసనతుల్యములగు ఉత్తరువుల గవర్నర్ గారే అత్యవసరసందర్భములలో చేయవచ్చును. తర్వాత ఈకొన్నిలును గూర్చి ౧౮౬౫ మొదలు ౧౮౭౬ వఱకు అప్పటికప్పుడు కొన్ని మార్పులు చేయబడినవి. ౧౮౯౨లో మఱల గవర్నర్ జనరల్ గారి కొన్నిలులోను గవర్నర్ల కొన్నిల్లోను సభ్యుల సంఖ్య యెక్కువచేయబడెను. ౧౯౦౯ సంవత్సరములో మార్చే సంస్కరణములు వచ్చువరకు ఈ కొన్నిలులో ప్రజాప్రతినిధులు వాసనకై నాలేరు.

ఈ సంబంధమున దేశీయమహాసభ యొక్క (కాంగ్రెస్ యొక్క) చరిత్రము గొంచము తెలిసికొనవలసియున్నది. జనులలోని రాజకీయ విజ్ఞానమును స్వాతంత్ర్యేచ్ఛను రగులుకొల్పి రాజ్యాంగపద్ధతులలోని మార్పులకు ముఖ్యముగ కారణమైన సంస్థ యదియే. ఈ దినమునకుకూడ భారతదేశజాతీయ సంస్థ యనుపించుకొనదగిన దదియొక్కటియే.

రాణీగారు ప్రభుత్వమువహించిన నాటినుండి వారినాగ్గా

కములలో నొకటియు చెల్లింపబడలేదని ప్రజలప్పుడప్పుడు మొఱపెట్టుకొనగా యేవియోసాకులుజెప్పి తప్పించుకొనుచుండిరి. శుద్ధకు రాజ్యాంగ వేత్తల లౌకిక ప్రసంగములకు వారికార్యాచరణములకు సంబంధములేదని కర్జునభ్రుగు రేచెప్పిరి.

౧౮౮౫లో గవర్నర్ జనరల్ గానుండిన డక్రింగ్ దూరాలోచనగలవాడు. ఇంగ్లీషురాజ్యము సురక్షితముకావలయునని నభారతీయప్రజల యభిప్రాయములు తెలిసికొనుట ముఖ్యమగు కారణమున అప్పుడు ప్రభుత్వోద్యోగియైన హ్యూందొరగారిని ప్రోత్సహపరచిరి. హ్యూంగారికి భారతదేశమునపై సహజముగ గొంతప్రేమగలదు. అప్పుడు దేశక్షేమాభిలాషులుగానుండిన దాదాభాయ్ నౌరోజీ మొదలగువారితో సంప్రతించి భారతదేశీయ మహాసభను (Indian National Congress) ౧౮౮౫లో స్థాపించిరి. మొదలు ప్రభుత్వమువారి యుపయోగమునకై యేర్పడిన ఈ సభను, దేశీయ నాయకులు ప్రజలలో రాజకీయ ప్రబోధముగావించి, ప్రజలకోర్కెలను నెరవేర్చుటకు ప్రభుత్వమునారిని లొంగదీయుటకై వినియోగించిరి.

భారతదేశీయమహాసభ ప్రారంభదశలో ప్రార్థనపూర్వకములగు తీర్మానములమూలమున ప్రజలకష్టసుఖములను ప్రతిబింబింపజేసెలపులలో గవర్నరు మెంటువారికి దెలుపుచుండెను. అతీర్మానములను బుట్టదాఖల్ చేయించుచుండిరి. ౧౯౦౬లో ౨౨వ దేశీయమహాసభ కలకత్తాలో జరిగినపుడు దాదాభాయ్ నౌరోజీ గౌరధ్యక్షుడవనినుండి స్వరాజ్యమంత్రమును పదేశించి

రి. అప్పటినుండి కాంగ్రెస్ మతము “బ్రిటీష్ సామ్రాజ్యమునకు లోబడిన స్వరాజ్యమునార్జించుట” గా ఏర్పడినది. కలకత్తా కాంగ్రెస్ జరిగిన 3 మాసములలో స్వరాజ్యమునుట రాజద్రోహమని కొందరను ప్రాసిక్యూషన్ చేసిరి. అప్పుడు జడ్జిగా రాకోరికలో నే మిరుతప్పు లేదని వారిని వదలివేసిరి. అప్పటినుండి నిరాఘాటముగ నాపదమును వాడుచున్నారు.

దేశీయ నాయకులలో మితవాదులని అతివాదులని కొంత భేదముండెడిది. ముందడుగు వేయుదమను నిర్భీకులు అతివాదులు. మీనము మేషములెక్కించుచు పరాలంబనమున పేక్షించువారు మితవాదులు. ఈ రెండు పక్షముల తగాదాలతో ౧౯౦౭లో సూరత్ లో చేరిన దేశీయ మహాసభ వీగిపోయెను. తర్వాత ౧౯౧౪ సంవత్సరము వరకు ఆసభ మితవాదులు తమ స్వాసనమునందేయుచుకొని అతివాదుల రాసీయరైరి. ఆ సంవత్సరము ఆనిబిసెంటమ్మగారును దేశీయ సభాకార్యదర్శిగారగు న్యాపతిసుబ్బరావుపంతులుగారును కొంత కృషి సలిపి తిలక్ మున్నగు అతివాద నాయకులనుగూడ దేశీయ మహాసభకుగా నివచ్చిరి.

౧౦

నౌరోజీగారి యధ్యక్షతక్రింద జరిగిన కాంగ్రెసుకు ముందే ౧౯౦౪ సంవత్సరమున బంగాళాదేశము కర్షణప్రభువుగారిచే రెండుగా విభజింపబడినది. ఒకేభాష మాటలాడు జనులను రెండుగా విభవించుట న్యాయమనియు, వారిలోని యొక మత్యమునకు

భంగకరమనియు జెప్పకొనినప్రజలమాటలకు విరుద్ధముగ నావి
భజనముజరిగియుండుటచే, మొదలుబంగాళాజనులయొక్కయు
తర్వాత భారతదేశమంతటయొక్కయు, మనస్సుచాలాసంక్షో
భించినది. అప్పుడే స్వదేశోద్యమ మారంభమైనది. స్వదేశవ
స్తువులనే వాడవలయునను నిర్ణయము బంగాళాయందంకురిం
చి భారతదేశమంతటాకి వ్యాపించినది. ౧౯౦౬లో జరిగినకాం
గ్రెసులో స్వదేశవస్తుస్వీకరణదీక్ష, విదేశవస్తుబహిష్కారము
జాతీయవిద్యయనునవి స్వరాజ్యమునకు సాధనములుగాగొనిరి.
కాంగ్రెసుయొక్కమతముననుసరించి శాసనబద్ధమైనట్టియు క్ర
మాగతమైనట్టియు సాధనములే స్వరాజ్యసంపాదనమునకు విని
యోగింపవలసినవిగానుండ బంగాళాయువకులలో రక్తముడికి,
కత్తిబట్టియైనను తెల్లవారినిబారద్రోలవలయునని యిష్టముకలి
గినది. నందేమాతరమనుమాట అప్పుడేప్రచారమునకువచ్చిన
ది. ఉద్రేకముహెచ్చినకొలది దేశద్రోహులతలలెగురజూచ్చె
ను. అప్పుడెందఱోదేశాభిమానులగు భారతయువకులు జెయి
ల్లకుజూయిరి, ఉరివేయబడిరి. ద్వీపాంతరములకు బంపబడిరి. అ
ట్టిసందర్భములలోనే దేశసేవకులలోప్రముఖులగు గాడిచెర్లహ
రిసర్వోత్తమరావుగారుగూడ రాజద్రోహముపురికొల్పిరనుకా
రణమున శిక్షింపబడిరి. ఆయాందోళనఫలితముగ ౧౯౦౯లో
రాజ్యాంగమున కొంతమార్పుకలిగెను. ఆమాగుప్పేరే మూర్తే
సంస్కరణములు.

మూర్తేసంస్కరణముల ననుసరించి శాసనసభలు విరివి

యా యెను. ఇండియాసభలో అనుద్యోగసభ్యులకంటె నుద్యోగసభ్యులసంఖ్యయే యధికము. రాష్ట్రీయసభలలో అనుద్యోగసభ్యులసంఖ్యయే యధికము. శాసనసభలకధికారమనేకవిధములపరిమితమైనది. శాసనసభతీర్మానములు సలహాప్రాయములేకాని నిర్బంధముగ నెరవేర్పవలసినవికావు. ౧౯౦౨వరకు నీ సంస్కరణములే యాచరణయందుండినవి.

౧౯౧౪ సంవత్సరముననే ఐరోపామహాసంగ్రామ మారంభమైనది. అప్పుడే అనిబిసెంటుమ్మగారు “న్యూయిండియా” యను ఆంగ్లపత్రికను స్థాపించిరి. హోంరూల్ ఉద్యమముని యొకయుద్యమమును లేనదేసి, పత్రికామూలమున భారతీయులకు కాంగ్రెస్ కోరుచుండు స్వరాజ్యముకావలెనని ప్రబలమగు నాందోళణముగావించిరి. అనిబిసెంటుగారికి శిష్యుకోటి విశేషమగుటచేతను, మహాయుద్ధముకారణముగ జనులలో పత్రికలు చదువుట మిక్కిలియధికమైనందునను, బిసెంటుగారు భారతదేశముపట్ల గల మువ్వజానురాగముతోబాటు మొక్కవోనిదై ర్యమును మేళవించి వ్రాయుచు నుపన్యసించుచు నుండుటచేతను, జనులలో చాలాప్రచారముజరిగి మంచికదలికను గలిగించినది. అప్పుడామెచేసిన సేవ ప్రశంసాపాత్రము.

హోంరూలు ఉద్యమమును పేరుతో స్వరాజ్యాందోళనముచేయుచున్నను, మహాసంగ్రామమునకు మాత్రము భారతదేశమంతయు ధనరూపమునను సైన్యరూపమునను విశేషసహాయముచేసెను. భారతయోధులు సామ్రాజ్యమును నిలువబెట్టిరి

తత్ఫలముగ మఱలరాజ్యాంగములో గొంతమార్పుజరిగెను. ఆ మార్పునకే మాంటెగ్యుసంస్కరణములనిపేరు.

౧౯౨౦ వసంవత్సరమున నివియాచరణలోనికి వచ్చిన వి. వీనినేద్వంద్వప్రభుత్వపద్ధతియని కూడనందురు. ఇంగ్లాండు లోని పార్లమెంటువలెనే భారతదేశ శాసనసభ రెండువిధములు. ప్రజాసభ కే మోతి సెంట్రీయనిపేరు. ప్రభుసభ కే మో స్టేట్స్ కాన్సిలులనిపేరు. పార్లమెంటులోని రెండుభాగములకు యెన్నికలపద్ధతియేమో ఈ రెంటికినట్టిదే. ఈ రెండునుచేరి శాసనసభయగును. వైసరాయ్ తనకార్యనిర్వాహక సంఘ సహాయముతోను ఈభారతదేశ శాసనసభాసహాయముతోను పరిపాలనముగావించును. కార్యనిర్వాహకసభ్యులుగూడ నుద్యోగరీత్యాప్రజాసభలోసభ్యులే. వైసరాయ్ మాత్రముకాదు. వైస్రాయ్ గారికి రెండధికారములుగలవు. శాసనసభలు, చేసినదానినితనకిష్టము లేకున్నత్రోసివేయుట. ఈయధికారముపేరు వీటో(Veto)అందురు. తనకిష్టమైనదానిని త్రోసివేసిన దానినుద్ధరించుఅధికార మింకొకటిదీనినేసర్టిఫికేట్ (Certificate)అధికారమందురు.

ఇకప్రజాసభలోని సభ్యులలో ఎన్నికసభ్యులే యధిక సంఖ్యాకులనిపేరేకాని నిజముగ దేశ ఔమమునుగోరువారుకొందరేయుందురు. కారణమేమనగా చాలస్థానములు దేశ ఔమము నుగోరుటకువీలులేని వృత్తులకు ఆతెగలకునై ప్రత్యేకింపబడినవి.

రాష్ట్రీయప్రభుత్వములో గమనింపదగినది ద్వంద్వప్రభుత్వము. ప్రభుత్వములోననేకయిలాఖాలు (ఆబ్ కారి, పోలీ

ను, రివిన్యూ ఫార్ రెస్టు మొదలగునవి) కలవుకదా? వానిలో
 రెండు తెగలుకలవు. రాబడికలవికొన్ని, ఖర్చుమాత్రముకలవి
 కొన్ని. రాబడికలవన్ని గవర్నరుగారియొక్కయు వారికార్యని
 ర్వాహక సంఘముయొక్కయు నధీనముననుండెను. ఈయిలా
 ఖాలకు రిజర్వ్ డిపార్టుమెంటులనిపేరు. శాసనసభలో నెక్కు
 పపలుకుబడికలిగిన కక్షకు జేరిననాయకుని గవర్నరుప్రధానమం
 త్రిగాజేయును. ఆయనతనకుసహాయులుగా మతీయిద్దఱు మం
 త్రులనేర్పరచుకొని రాబడిలేని ఖర్చుశాఖలబాలించుటకుబా
 నును. గవర్నరుమెంటువారి సైన్యముమొదలగు దేవతాయిలా
 ఖాలకు ద్రవ్యమువిశేషముగ గావలసినందున సుంతులస్వాధీ
 నములోని యిలాఖాలకు ఎప్పుడుసగముకడుపే. సగముకడుపు
 తిండినివారి దేహముదృఢము కాలేకపోయినమంతులు చ
 క్కగా చాలింపలేదు. ద్రవ్యము కావలసినయడల మంతులు
 శాసనసభలబోత్సహించి క్రొత్తపన్నులు వేయించుకొనవచ్చు
 ను. అట్లువేయించుకొనిన మంతులుప్రజలకు కంటకులగుదురు.
 వైస్రాయికిగల సర్టిఫికేట్ పీటోఆధికారములు గవర్నర్లకుకూ
 డగలవు. ఈసంస్కరణములు మితవాదులకుగూడ తృప్తికర
 ముగనుండలేదు ఎట్లుండినను నది నాచరణయందుబెట్ట చూప
 టకు నాయకులందఱు వ్యతిరేకులుగనుండినయువకుల మంద
 లించుకొని, సంసిద్ధులైరి.

ఈసంస్కరణముల పైచర్చజరుగుచుండగానే ౧౯౧౯
 లో పంజాబులోఘోరవధలు అక్రమచర్యలు జరిగెను. సైనిక

పాలనము జరిపించిరి. జనులనుకొరడాలతోగొట్టించి, పొట్టల
పైబ్రాకించిరి. ఉరిశిక్షలవేసిరి. ధనమునపహరించిరి. తుదకుచే
రియుండిన గొప్పసమూహముపైమఱిఫిరంగుల వర్షముగురిపిం
చి యాబాలగోపాల మనేకవందలజనుల నాశముచేసిరి. స్త్రీల
కుమానభంగముజేసిరి. అవివేకముచేతను దుర్బుద్ధిచేతను దమ
యుద్యోగులదండించుటకుమారు వారినికొనియాడి వారికిపింఛ
నులిచ్చి బహుమానములిచ్చి సామ్రాజ్యమునిలునబెట్టినవార
నిభూషించిరి ప్రభుత్వాధికారులు.

యుద్ధసమయమున భారతదేశపు మహమ్మదీయులకు
ఖిలాఫత్ విషయమున జేసినవాగ్దానముల నెగురగొట్టి వారిప
వితోస్థలముల దాముగూడనాక్రమింపఁజేసెను. ప్రభుత్వమువారుదే
శించిరి. ఇదిమహమ్మదీయులపట్లచేసిన నమ్మకద్రోహమనుటకు
సందేహములేదు.

పంజాబులోనిహత్యలకును, ఖిలాఫత్ విషయమునజేసిన
యన్యాయమునకునుపరిహారముజేసికొనువరకును, ఇటువంటివి
కమీదజరుగకుండుటకు సాధనమై, ప్రజలజన్మహక్కుగ స్వ
రాజ్యము నిచ్చుటయుజరుగువరకు యీప్రభుత్వమునకు
సాయపడుట ఘోరనరకమని గాంధీమహాత్ముడు అసహాయో
ద్యమమును లేవదీసెను. అఖండవంగుప్రబోధము కలిగించెను.
జనులలోనుండు స్వాతంత్ర్యోచ్ఛ నొక్కసారివిజృంభింపజేసెను.
అక్రమపాలనముపట్ల తిరస్కారభావము పురికొల్పెను. ౧౯౨౦
వసంవత్సరమున నాగపురమునజరిగినకాంగ్రెస్లో, “బ్రిటీషు

బాపుటాకులోబడి” యనుమాటలనుదీసివేసి, “ధర్మసమ్మతమై నట్టియు, శాంతియుతమైనట్టియు పద్ధతులతో భారతదేశమునకు స్వరాజ్యముసంపాదించుటయే దేశీయమహాసభ యొక్క ఉద్దేశమని నిర్ణయింపబడెను. ఇంతటితో భయముచేతనో భక్తిచేతనో స్వరాజ్యమునకన్న బ్రిటీష్ వారియాధిపత్యమే యెక్కువని భావించిన పెద్దలందఱు కాంగ్రెస్ నుండి లేచిపోయిరి. ఈమార్పునకు కారకుడైన గాంధీమహాత్ముడు జాకలేదు. ఇన్నిదినముల నుండి కాంగ్రెసునకు విద్యాధికులమాత్రమే సంబంధముండిన కారణమున ప్రజాశక్తి విజృంభింపలేదని గ్రహించెను. ఆ కారణముచేతనే ప్రజలకు సంబంధించిన అసహాయోన్యమమును సాధనముగ ననుగ్రహించెను.

ఏయుద్యమమునందు సహాయముచేయకుండుట ప్రధానాంశమో ఆయుద్యమమసహాయోద్యమము. గవర్నమెంటుప్రతిష్ఠకునేయేవి తోడ్పడునో వానివానియందు సహాయముగా కుండుట సహాయోద్యమము నవలంబించుట. ఈ ప్రభుత్వపద్ధతినుష్టము. ఆపద్ధతి, ప్రతిష్ఠకు, పట్టుగొమ్ములెయుండునవన్నియు త్వరితంపవలెను. ఇట్లుచేయుటచేత ప్రభుత్వమునెడల ప్రజలకు గలుగువ్యామోహము పటాపంచితైపోవును. నాశముచేయుదృష్టియేకాక నిర్మించుదృష్టిగూడ ఈయుద్యమముననిందిమిడియున్నది. గవర్నమెంటువారికోర్టులను బహిష్కరింపవలెను. కానిపంచాయతీల నిర్మింపవలెను. బ్రిటీష్ ప్రభుత్వ పాఠశాలల బహిష్కరింపవలెను. కానిజాతీయవిద్యాలయముల నెలకొల్పవలెను.

విదేశవస్త్రములను మిల్లుబట్టలను బహిష్కరింపవలెను. కానిరా
టము చేతబట్టి మనకుటీరములో సగము కడుపునకుగూడగాన
ని బీదలో మనతోబుట్టువులుమొదలగువారో వడికిననూలును
చక్కజేసి మనసాలెవాడునేసినబట్టలనే ధరింపవలెను. ప్రభుత్వ
పుశాసనసభలను వదలవలెను. అంతటితో నూరకుండక జాతీ
యసంఘములలో కృషిచేసి జాత్యభివృద్ధికి బూనుకొనవలయు
ను. వేయేల! దుష్టములగాని, దుష్టకార్యములకు తోడ్పడున
ట్టికాని వర్తనముమాని ధర్మమార్గముల నవలంబింపవలెను. ఇ
దియే అసహాయోద్యమము.

దీనికి అహింస ప్రథమమైన అంగము. అది సేయియు
ద్యమమునకుప్రాణము. చెడ్డకుతలయొగ్గకూడదు. దానినిసాత్త్వి
కముజిరస్కరింపవలెను. అట్లుజిరస్కరించుటలో ధనప్రాణహా
నికీ జంకరాదు. శత్రుచర్యల తీవ్రముగ ఖండింపవచ్చునుగాని
వారినితిట్టుటయు గొట్టుటయుగూడనవి.

ఈయద్యమము జనులను బాగుగనాకర్షించినది. వేలకు
వేలు లక్షలకులక్షలు జనులు అసహాయోద్యమమున బాల్గొని
రి. బిల్లువదలిరి. పక్షిన్యత్తులనువదలిరి. బిరుదులువదలిరి. ఉ
ద్యోగములువదలిరి. మిక్కిలిపెంపనేల! తమసర్వస్వమును భా
రతమాతృపాదసన్నిధి నర్పించి బిక్షుకర్తవ్యముగైకొనినవారుగల
రు. ఆధర్మమునకై ప్రాణములనేయర్పించినవారుగలరు. ఇక
ముప్పదివేలజనులు కైదులోనుండిరనుట యేటిలెక్క? ప్రస్తుత
ప్రభుత్వమంతయుకుంకుటవ్రేళ్లతో నల్లాడినదని యంచటకుచెలి

సినవిషయమె! ఎపుడుమహాత్ముడు బాడ్డోలీలో శాసనోల్లంఘనము ప్రారంభించునోయని భయపడుచుండిన ప్రభుత్వమునకు చౌరీ-చౌరాయల్లరులువచ్చి కొంతయూపిరి బుచ్చుకొనునవకాశము నొసగెను. ఆయల్లరులతో మహాత్మునికి దేశముయొక్క నిజస్థితిగోచరించి శాసనోల్లంఘనమాపివేసెను. గృహమంటు కుధైర్యమువచ్చి నాయకులందఱు జైల్లోనుండుగా మహాత్మునిమాత్రమేటికి వెలుపలనుంచవలెనని ఉసంవత్సరములుశిక్ష జెప్పి జెయిలుకుబంపిరి.

౧౧

బాగాశానాయకుడగు చిత్తరంజనదాసు చెరనుండి వెలుపలికిరాగానే ప్రభుత్వమువారియకృత్యములకు వెఱగంది జనులునిరుత్సాహపైయుండుటచూచెను. అసహాయవాదముననుసరించి ప్రజాసేవకులందుఱు కౌన్సిల్లనుద్యజించియుండ స్వార్థ తత్పరత్వమున కౌన్సిల్లోప్రవేశించినవారు జాతీయోద్యమమునకు దోడ్పడుటకువారు అసహాయోద్యమమునుదిట్టి, గాంధీనిదిట్టి, దేశ సేవకులను కారాగారములనుంపజేసియుండిరి. దేనినిచేసినను దేశమునకుత్సాహముకలుగునట్లులేదు. జనులకుత్సాహముగలిగించుటకును, కౌన్సిల్లమూలమున జాతీయోద్యమమునకు గలుగునష్టములవారించుటకును, ప్రభుత్వపురంగును బయటవేయుటకును అసహాయవాదులు శాసనసభలలోనికి బోవలెనని దాసుగారుప్రచారముగావించిరి. తొలుతవారివాదమునకు తీవ్రముగునాక్షేపములు గలిగినను, స్వగాజ్యపార్టీయ ౧౦ దాసు

గారిపక్షము తమకక్ష పేరుతో కాన్సిల్లోనికి ప్రవేశింపవచ్చునని కాకినాడ కాంగ్రెసులో ౧౯౨౩లో తీర్మానింపబడెను. కాంగ్రెస్ నారామోదించి యుండనికారణమున అంతకుముందే జరిగిన శాసనసభలకు ఆసహాయవాదులనేకులు సభ్యులుగాపోజాలకపోయిరి. బంగాళాలోనేమి, మధ్యపరగణాలలోనేమి, స్వరాజ్యపక్షసభ్యులు కాన్సిల్లోయెక్కువైనకారణమున, ద్వంద్వప్రభుత్వమును రూపుమాపిరి. ఢిల్లీ శాసనసభలోగూడ నధికముకాని తమసంఖ్యతోనే, ఇతరులసాయము పొందవలయునప్పుడెల్ల ప్రభుత్వమువారినోడించి, ఈప్రభుత్వము మేకతోలుగప్పికొనిన పులియనునదికొంతవ్యక్తముచేయగలిగిరి.

౧౯౨౪వ సంవత్సరమున అనారోగ్యమును మిషకెట్టి గాంధీమహాత్మునివదలిరి. అప్పటికినాయకులందఱు కారాగారములనుండి వెలువడియుండిరి. బెల్గామున ౧౯౨౪వ మహాశ్మశాసన యధ్యక్షతక్రిందజరిగిన కాంగ్రెసులో శాసనసభాప్రవేశమిష్టమును కొంతవఱకంగీకరింపబడెను. చిత్తరంజనదాసుగారు దేశసేవయందు జీర్ణించినశరీరముతో భారతదేశదురదృష్టవశమున ౧౯౨౫వ సం॥జూన్ నెల౧౬వతేది కీర్తిశేషులైరి.

౧౨

బంగాళాలో స్వరాజ్యపక్షపుచర్యలమూలమున ప్రభుత్వపరిపాలనము స్తంభించిపోయెను. ప్రభుత్వప్రతిష్ఠకు భంగము కలిగినకారణమున బెంగాల్ ఆర్డినెన్సు అనునొక్క పురాతనాశ్రమును మఱలనుపాసించి ప్రభుత్వమువారు ప్రయోగించి

స్వరాజ్యపక్షప్రముఖులగువారి ననేకులపట్టుకొని విచారణచేయక నేరమును నిరూపింపక దూరభూములకుగొనిపోయి చెఱలలోనుంచిరి. ప్రభుత్వాధికారుల ఈచర్యస్వరాజ్యపక్షమునడచుటకే యుద్దేశింపబడినదని దానికివ్యతిరేకముగ తనధర్మమునకువిరుద్ధముకానిపిధమున మహాత్ముడు ఆకక్షనుబలపరుపసాగెను. కాన్పూరులో ౧౯౨౫లో జరిగినకాంగ్రెసులో స్వరాజ్యపార్టీవారిని కాంగ్రెసుయొక్కరాజకీయవిషయ నిర్వాహకులుగానేర్పాటుజేసి కాంగ్రెస్ పేర వారుకొన్నిశక్తుబోవచ్చునని నిర్ణయింపబడెను.

ఢిల్లీశాసనసభలలోని, స్వరాజ్యపక్షసభ్యులు, జిన్నా మాళవ్యాప్రభృతులగు స్వతంత్రపక్షసభ్యులు ఒకవిధానమును నిర్ణయించి యావిధానముమేరకు వారికోర్కెలదీర్చనలయుననియు, దేశమునకుగావలసినదానిలో వారికోరినది తక్కువలో తక్కువయనియు సంతమాత్రమమార్పుగూడ కలిగింపకుండిన ప్రభుత్వమువారిహృదయము కరుగనట్లనియు, నాకారణమున తామువారికి తోడ్పడజాలమనియు తెల్పియుండిరి. చిత్తరంజనదాసుగారుగూడ ఫరీద్ పురసభలో గవర్నమెంటువారిహృదయముమాటిన గుర్తుకనుపించిన ప్రభుత్వమువారితో సహకారముజేయుదురని తెల్పియుండిరి. కాని నిన్నమార్చిసభవరకువేచినను మార్పుకలుగలేదు. ఇంచుకంతసూచనగూడ గనుపింపలేదు. మీదుమిక్కిలి బ్రిటీష్ పాలకవర్గమువారు నిరాశచేసికొండు అనునీతిని మాటలాడుచున్నారు. ఈకారణములన్నిటిచే

త ఈమార్చి నెలలో భారతదేశములోని యన్నికొన్నిశ్లలో నుండి జాతీయగౌరవముమనస్సునగల సభ్యులందఱు ఆచర్యలలో పాల్గొనక తమయసంతృప్తిని తెల్పుటకై లేచివచ్చిరి.

స్వరాజ్యపక్షములో కొంతచీలకకలిగినది. ఉద్యోగములస్వీకరించి యథోచితముగ సహాయముచేయుదమను మహాగాఢ్రపక్షమొకటి ఉద్యోగములుస్వీకరింపక నిరోధమునేసాగింపవలెనను పక్షమింకొకటి. ఈ రెండుపక్షములుపోరాడి చివరకు కాంగ్రెసులోమాత్ర ముద్యోగస్వీకారమోక్షిపోయెను.

భారతదేశముయొక్క భవితవ్యమంతయు నీనాయకులపైనున్నది. జనసముదాయముపైనున్నదికాని వీరిపైనేమియులేదనుకొనరాదు. ఏలన నాయకులు ఈమలోవాదులాడుచుండ ప్రజలునడువవలసిన మార్గముకానరాక సంభ్రములైనారు. స్వలాభపరత్వమునుపూచించు నుద్యోగకాంక్ష గలసంఘమునట్ల ప్రజలకువిశ్వాసముండజాలదు. ఉద్యోగవాంఛచేతను నితరులపై ద్వేషముచేతను బ్రార్థింపబడిన జస్టిసుపక్షముస్థితి నేటికెట్లున్నదోచూచిన నుద్యోగవాంఛస్వరాజ్యము చేరువకు దెచ్చుటకుమారు పదియంతలుదూరము చేయుననుటతప్పక స్ఫురించును. ఈసత్యమునాయకులకు గోచరింపజేసి ఈశ్వరుడుభారతదేశము ననుగ్రహించుగాక!

వం దే మా త రం

త ప్ప ప్ప ల ప ట్టి క.

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
5	7	తుదుముట్ట	తుదముట్ట
6	8	పుచ్చదురు	పుచ్చెదరు
6	10	యనిచెప్పి	యనియు చెప్పి
7	6	పుచ్చదురో	పుచ్చెదరో
9	7	విజానము	విజ్ఞానము
10	6	ముఖ్యులుగ	ముఖ్యముగ
11	15	త్రీకోణా	త్రీభుజా
16	10	పదవి	మున
17	20	సామ్రాజ్యము	సామ్రాజ్యము
19	4	జేచేసి	చేసి
19	14	అంభుండ	అభుండ
19	15	సామ్రాష్ట్రము	సామ్రాష్ట్రము
22	2	చాలా	చాల
23	20	స్థలముల	స్థలముల
26	3	బట్టి	బట్టి
27	12	సైన్యముము	సైన్యము
29	6	కష్టము	నష్టము
38	1	యెలుకల	యొలికల
33	2	లాగికొనిరి	లాగికొనినది
38	10	వలెనను	వలెను

త ప్పా ప్ప ల ప ట్టి క.

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
39	2	మన	మను
39	8	నట్టివి	నట్టి
44	15	అయన	ఆయన
45	21	దది	దిది
46	9	మునపై	ముపై
46	13	స్థాంచిరి	స్థాపించిరి
49	12	దోళణము	దోళనము
53	8	విధ్యాధికుల	విద్యాధికులకు
53	18	ననింది	నంది
54	22	కుంకుట	కుంకుటి
55	22	క్షేపములు	క్షేపణలు
56	8	పొందవలయు	పొందవలయున
56	15	మిష్టమును	మిష్టమని
57	13	మాత్రము	మాత్రము

మనసు ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనావర్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TPLA128B132
పుస్తకం పేరు	భారత దాన్యము
తారీఖు	30/10/24
ముందు అట్ట	no
వెనుక అట్ట	no
మొత్తం పేజీలు	65
పేర్ల సైజు పేజీలు	no
భాష పేజీలు	IV
లేద పేజీలు	no
తయారు చేసినది	Triveni
పేజీలు విడదీసినది	Triveni
స్కాన్ చేసినది	Siddhant
పరీక్ష చేసినది	RAMYA
పేజీలు సరిచూసినది	
చైండెంగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
పరిస్థితి	good